Контрольный экземпляр

Бакъдар, вошал, цхьоагIо!

СЕРДАЛО

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ РЕСПУБЛИКА ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ, КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ РЕСПУБЛИКАНСКИ КОМИТЕТА ГАЗЕТ

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 12 ЯНВАРЬ, 1991 ШУ. ★ № 5 (7951). ★ Мах 8 кеп.

Нохч-ГIалгIай Республика Министрий Совете

ФЕРМАШКАРА ХЬАЛ

— Геттара саготдайташ да республика хьайбай боахаме хIанз этта хьал. ЛурчогIарчул соахка хIара хьайбана лаьрхIа 0,4 центнер доакъара единица дукхагIа Iалашъяь йоллаше а, дуккхача боахамаша кхоачашъеш яц шура, дулх кийчдара планаш. Ерригa таронаш оарцагIъяьха, низ дIакхоачар де деза, доалахьа доахан лeладечаргара ийеш а, дулхаца, шурийца, царех яьча продукцеца республика къахьегамхой кхоачамболлаш Iалашбара, — цу дешашца дIадоладир Нохч - ГIалгIай Республика Министрий Совета Председатела С. М. Бекова укх деношка Нохч - ГIалгIай Республика Министрий Совете Назрановски районе хьайбаш Iангара дахарца дувзаденна дола дош дувцалга.

Цу района фермашка хIанз эттача хьалах ма дарра дийцар НГIР Министрий Совета АПК отдела заведующе С. К. Гериханова. Цо хьахьекха сурт да велаволийтаргволаш дацар. Масала, лурчогIа цига хIара кхоабача Iаттагара 2481 килограмм шура яьккха хиннаяле, соахка 1562 килограмм мара яккханзар. Из бахьан долаш планал 5100 тонн кIезигагIа хилар кийчъяь шура а.

Мишта нийсденнад из кхоачамбоацар? Цун бахьанаш дукха да. ХIанз цу районе леладу доахан, соахкарчул 2000 кIезигагIа да. Цига шийтта шурий ферма я. Царех цхьайтта фермера дукхагIдола хьайбаш цамогаш да. Йиъ ферма — изолятор. Цига хьагулду дарба де йиш йоаца туберкулез, бруцеллез кхийта доахан.

Лазараш ца даржийта гIерташ, дIадоахаш да фермашкара цамогаш дола доахан. ХIаьта царна метта унахцIена дараш дIаоттаде таро яц. ХIана аьлча соахка, масала, укхаза 1138 Iасилг кIезигагIа кхедир, лурчогIчул. Районе гIолла хIара бIаь Iатта тIехьа 58 Iасилг мара хьакъоастадаизар, хIаьта «Экажевский» совхозе — 41, «40 лет Октября» — 36. «Назрановский» совхоза цхьан Аьлтий - Юртара ферме мара, кхы цхьаннахьа яц хьайбашта искусственни осеменени ю пункт. Къаьгга гуш да селекционно-племенной болх укхаза тесса биталга. Цу хьале планага хьежжа фермашка доахан хилийтарах дувцалга а дац. Цул совгIа, белгалдаккха доагIа, соахка 64 процент доахан дIадаьхачул тIехьагIа, царна метта 7 процент мара дIаоттадаьдоацалга. Таханарча дийнахьа укхазарча фермашка 814 шинар да. Царех аханех мукъагIа доахан хуле дика да. ХIана аьлча, дегIа эсала да уж. ТоъаI тоаденна 350 шинар мара дац.

Кхетаде йиш йоацаш да, долаш долча хьайбашта а укхаза хIанз геттара во доалдеш хилар. Из къаьгга гучадаьлар, укх бетта 5—6 январе цигара хьал тоххаш хиннача комиссена. Масала, «Маяк» совхоза шоллагIча, кхоалагIча ферме латта хьайбаш духхьала силосаца мара кхабац. Яц Iангара доахача хьайбай рационе хIанз къаьстта эшаш йола йол, ча, тух, мел, барда. Кхыметтел эшшача боараме хий лац.

Кхы а вогIа да гIулакхаш «40 лет Октября» совхозе. Долакха-Юртарча ферме, хьайбай комплексе латтача доахан рационе а силосал совгIа кхы хьаьна даар дац. Цендаиза бIеха дар доахан. Шоашта деча доалага хьежжа я цу боахамашка цар лу шура а — дийнахь-бус хIаране юкъера лаьрхIача 2 килограмм.

Статуправлене еннача данегIа, эшар 21 центнер доакъара единица йолаш, 23,4 центнер доакъара единица Iалашъяьй соахка Назрановски районе. ХIаьта хIанз мичад из, шортта доллаше хьайбаш иштта эсала хIана кхоаб, аьина хаттар отт.

Кхы а цхьа хIама да. Доакъара цехех цхьаь-цаI яц болх беш.

Цу районе иштта из йирча гIулакх нийсдалара бахьанех дийцар республика юрта боахамеи кхачани министра заместитела Х. А. Амерханова. Цо белгалдаьккхар, цу района хьайбай боахам хIанзарча хьала тIа боалабаьраш, дукхагIча дакъе хьалха хинна боахамий кулгалхой болга. Цхьабакъда, шоашка аьлча, уж бехке а беш болх тоабара даькъе лерттIа уйла еш, къахьегаш бац керда баьхка района, совхозий кулгалхой, специалисташ а. ХIаьта Iангара дахара хьайбаш чусоцадаьча хана денз кхо бутт чакх а баьина биълагIбар болабеннаб. Нийсденна кхоачамбоацараш дIадахара ма хулла сихагIа мел йола таронаш оарцагIъяьха еза. Ний уж?

Цу хаттара жоп делар шоаш къамаьл деш, КПСС Назрановски райкома хьалхарча секретара А.-Х. Х. Аушева, цу района халкъа депутатий райсовета исполнома председатела заместитела М. Тумгоева. Назрановски района хьайбай боахам дегIабоалабара, республика специалисташца цхьана оттаяь план я. Из кхоачашъяра еррига таронаш оарцагI а йоахаргья.

Цхьабакъда, цу плана тIа шекволккхаш цхьа хIама да. Района кулгалхоша лаьрхIад хьайбай боахам тоабара кхыча республикашкара а областашкара а 2100 дикача фух дола шинараш доаладе. Цу гIулакха дIагIоргда 6 миллион сом. Дика да. Хьадоаладергда. ХIаьта мича дIаоттадергда уж? Цхьа ферма мичий районе цамогаш дола доахан доацаш? ХIаьта доаханна хула лазараш дIадахара лаьрххIа мероприятеш чакх а йоахаш фермаш тоаяра дика ха ма эший. Цул совгIа, теша йиш йий керда хьадоаладаьча доаханна лерттIа доал дергхиларах? Итт миллион сом совгIа дIа а дахийта цу районе тIеххьарча шерашка доаладаьраш хIалак ма дирий, цамогаш хиннаращца дIа а увттадеш.

ХIаьта а Назрановски района хьайбай боахам тоабара план, дийцача деша хьакъехьа лаьрххIа оттабаь соцам санна, тIайийцар Министрий Совето. Из кхоачашбара хадданза тIахьожам лоаттаберггболаш ба.

ХIара бетта гIулакх тоадара хьакъехьа даьчох отчеташ яйтаргья оаха боахама кулгалхошка, аьлар республика юрта боахамеи кхачанеи министра И. М. Дедаева.

Заседане балха дакъа лоацаш хилар Нохч-ГIалгIай Республика Лакхехьарча Совета Председатела заместитель М. С. Султыгов.

Х. МАГОМЕТОВ.

ПЕРЕСТРОЙКЕ ХЬАЛХАЛАТТАРАШ

ИШТТА Я ЦУН ОАМАЛ

Чакхдаьннад перестройка аргIанара шу. МалагIа хувцамаш хиннад цу халача шера хьайбаш леладерий вахаре? Юкъеяннай арендни подряд, хьакхолла доладаьд фермерски боахамаш. Наха цIагIа дулха, шурийна лаьрхIа кхаба дIайийду доахан. Бакъда хIанз а тIехьа Iаьдало керттера теркам тIаухийт наха коллективно фермашка леладеш долча хьайбашкара дукхагIа дулх, шура даккхара, уж лерттIа Iангара дахара. Цхьабакъда, цу даькъе дерригa а хеттача беса дика дIа ца доде а балха тIа дика толамаш а доахаш, хьадечох дог лазаш, мехка тахан эттача хьала сагота а болаш, шоай гIулакх леладеш бола нах кIезига бац вайна юкъе. Царех лархIа йоагIа «Назрановский» совхозера къона доярка Дудаева Есита. Цо Аьлтий - Юртарча ферме болх бу кхоалагIа шу мара дац. Бакъда, цунна бе-башха хетац тахан ферме этта чоалхане хьал. Еситас ше а хьалхарча даькъе бехке лоархI паччахьалкхенга шура йохкара план совхозо хеттача беса кхоачаш ца ярах. Из цунна новкъа хургдацар, нагахьа саниа, цо фермах ший шоллагIдола цIа а лоархIаш дог ца лазаре, цигача къахьегачарех ший [illegible] [illegible], ца хетаре.

Хьожаргда вай Е. Дудаевас шийна хьалхашка оттадаь хинна декхар мишта кхоачашдаьд. Цо хIара кхоабача Iаттатара кхо бIаь килограмм гаргга шура яьккхай, план 2500 килограмм йолаш. ХIаьта из боккха толам ба. ХIана аьлча, аз лакхе белгал ма даккхара цо укхаза болх бу дукха ха яц. Цу юкъа дика вIаштIехьдаьннад цу лакхаленга кхача. Цул совгIа, Еситас Iунал ду доахан дукхагIча даькъе къаьна, лазараш долаш дар. Вешта аьлча, дикача фух дола доахан дацар цунна кхаьчараш. Бакъда, цо цхьаккхача хIаман шек йоацаш уж леладе хьа а нийцар. ТIаккха царна доагIдоагIача хана ялат дехнаш. цамогаш долчарна лораш оарцIагIбаьха дарба дайташ, геттара къаьнадар юкъера къоастадайташ ший группа тоайир. Укхаза ферма кулгалхой цхьацца духьаленаш е хьежар къаьна доахан оаха мича хьоргда, яхаш. Бакъда, из ше яхача тIара яргйоацилга хайча юхабаьлар уж. Иштта цу гIулакхе из хьаллоацаш бар дукха хана денз ферме болх беш бола дояркаш. Масала, цунна вахара никъ хьехача, кулг-говзал Iомаеча шийна моггача тайпара гIо деча дояркаша Евлоева Эсетас. Л. Сайдаевас хьаллоацар из. Вешта аьлча, Эсет цунна раьза яр цо принципиально доагIаш дар хьадехаш хиларах, къайлагIа хабараш а ца дувцаш юхадухьала бакъдар дIаоалаш хиларах. Евлоева Эсета хетачох, фермера морально-нравственни хьал духхьал Есита бахьан долаш тоаделар. ХIана аьлча, цо ше йолча моттиге йоахараш, даьсса хабараш дувцийтац. ХIаьта из новкъосташ лерхIачох Еситай вахарера керттерча оамалех цаI я. Цудухьа дукха еза из уллув къахьегача боккхийчарна а зIамагIчарна а. Иштта цо эшшача моттиге хьаллоацаргболга, бала байберггболга хов царна.

Цул совгIа, цо хьинаре дакъа лоац боахама общественни вахаре. Масала фермера профсоюзни вахар дийндеча, вешта аьлча тахнарча денга хьежжа цун лоархIами моттиги чIоагIъеча. ХIаьта цунца махулла нравственни хьал тоадеш нийсхоя наькъаца ферме дена дефицитни товараш дIадекъаш, дисциплина чIоагIъеш хьайоагIа из. Иштта вахара позици йола къона доярка тахан ше балха тIа дечох кхоачамбаь Iе лерхIачарех яц. Из вIаштIехьдоале гаргтарча хана арендагIа леладе доахан хьаэца лерхIаш я. Шеко яц, цу даькъе Еситай аьттув баргхиларах. ХIана аьлча, цо тахан доахана деча Iуналга хьежача гуш да дег тIара уж дукха дезаш, боча долаш, къахьегаш из йолга. Из иштта хилар хоалу цун оамалашка, деча гIулакхашка хьежача. ХIаьта, саг моллагIа каралаьца хIама дезаш хуле, цунна гайна е ганза дега тоам беш бола аьттув боал. ХIаьта, ший гIулакха мутIахьа волча сага цунца мара салоIам хилац.

СУРТА ТIА: Дудаева Есита.

И. ПЛИЕВА сурт.

Рыночни экономикага бовлаш

КЕРДАЧА ХЬИСАПЕ КЪАХЬЕГАРА

Шергара шерга шоаш пачхаьалкхенна беш бола пайда дукхагIа хулийташ, арахецаш мел йола продукци дикеи тIехдикеи мара ца хулийташ, хьадеча халкъа эшача товарий ассортимент шеръеш къахьийгар дIаяхача пятилетка шерашка СССР 60 шу дизара цIерагIча Грозненски «Оргтехника» яхача производственни объединене машинашъераша. Еррига арахецача продукцех 99 процент совгIа яр дикеи тIехдикеи мара яц укхаза. Долче, ОТК болхлой тIахьожам боацаш чакхйоалийтарех я из.

Рыночни экономикага яьнна, биззача низаца болх бара мел эша хьалаш долаш я объединене коллектив. Цу гIулакха тешалдеш дукха масалаш доаладе йиш я. ЙоагIачул дукхагIа продукци маьхалъяккхарах, бийдал, электроэнерги, кхы йола материалаш кхоярах, хьаеча продукцега дIабода мах планагIа лаьрхIачул совгIа лохбарах духхьал дIадахача шера цо пачхаьалкхенна баь пайда бархI миллиони 110 эзари сом хилар. Цунах планал тIех баь пайда цхьа миллиони 200 эзари сом да. Халкъа эша товараш тIа-тIа дукхагIа ара а хецаш, цун ассортимент шеръярах а боккха пайда баьннаб машинашъерашта.

Цар кхы мел дола технико-экономически хьокхамаш а бIубенна рыночни экономикага довла йиш хилар къаьгга хьахьокхаш да. Шера планагIа лаьрхIачул совгIа цар маьхалъяьккхай 924 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци. ХIаьта заданел тIех арахийцай 576 эзар сома маьха товарни продукции ткъаь барайтта эзар сом мах бола халкъа эша товараш.

Шоай потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш а дизза кхоачашдир объединене коллективо дIадахача шера. Къахьегама овсарле пачхаьалкхен планагIа лаьрхIачул цхьа процент гаргга лакхйир цо.

Шоаш соахка даьха производственни хьокхамаш денгара денга дикагIа хулийташ къахьег машинашъераша укх кердача шера а. Январа хьалхарча декаде а деррига технико - экономически хьокхамий задани тIеххоачашъяьй цар.

Объединенерча цехех, производственни участкех цхьаккха яц хьалхашка латтача декхарех толамца лоархIа ца еш. Царна юкъе а къаьстта дика къа а хьегаш, башха-дика производственни толамаш доахаши яхье хадданза хьалха латташи хиларца белгалъяьнна я Москалев Виктор Анатольевич, Должиков Александр Васильевич, Шнейдман Марк Исакович керте латтача цехий коллективаш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Советски Социалистически Республикай Союза Президента

УКАЗ

ЛАЬТТАН РЕФОРМА ЧАКХЪЯККХАРА ХЬАЛХАРЧА АРГIАНАРЧА ДЕКХАРИЙ ХЬАКЪЕХЬА

Лаьттан реформа дикагIа чакхъяккхар, доалахьени доалдареи тайп-тайпара формаш пайданагIа йолча тайпара лелаяра, лаьттан доала монополи дIаяккхара, аграрни секторе дукха оагIош йолча экономикага довлара, цу ларда тIа юртбоахама продукци тешшаме алсамъяхара эша хьалаш вIаштIехьдахар духьа **соцам бу аз:**

1. Республикай правительствашa, халкъа депутатий моттигерча Советий исполнительни комитеташа Iалашдолда колхозашка, совхозашка, лесхозашка, лаьтта леладеча кхычар лерттIа пайда ца эцача лаьтташта, цу даькъе СССР министерстваштеи ведомствaштеи деннача лаьтташта 1991 шера хьалхарча ялх бетта инвентаризаци елга.

ЛерттIа пайда ца эцача лаьттай чотах халкъа депутатий моттигерча Советий лаьрххIа йола лаьттан фонд вIашагIйоллийла хьадеш долча ахархой боахамашта, арендаторашта, юртбоахама кооперативашта, хIаьта иштта шоай доалахьа гIонна бола боахам лелабара, дачни гIирсаш хьалдара, сомий бешамаши хаьс-бешамаши лелаяра гражданашта лаьтташ телара.

Эггара хьалхарча аргIанна хьа а леха, укх шера бIаьстан юххье денз 3—5 миллион гектар лаьтташ хьакъоастадолда бахача наха саггота эшача гIулакхашта кхоачамбара.

2. Республикай Лакхехьарча Советашта могадолда наьха шоай доалахьара гIонна дола боахамаш шерделга, сомий бешамаши хаьс-бешамаши лелаелга юхадетташ дола, приусадебни лаьттаех пайда эцара гIулакх дегIадоаладара бокъо йоацаш оттадаь дерригa доазош дIадоахилга. Халкъа депутатий моттигерча Советий исполнительни комитеташ сихха, цхьан беттал тIех ха ца йолийташ хьежийла лаьтташ къестадеча хана хьаувттача дерригача дешашка, хоадамболлаш йола решенеш тIаниййойла.

3. Республикай Лакхехьарча Советашта, халкъа депутатий краевойи областнойи Советашта могадолда льготни хьалаши экономически аьттув боаккхаргбола гIулакхаши тIаоттадаь йола ахархой боахамаштеи юртбоахама кооперативаштеи пачхаьалкхено гIо дара система хIара регнона лаьрхIа кийчъелга, къаьстта а уж кога тIа оттача юкъагIа. Цу хана теркалдолда ахархой боахамашта тIехьенгара тIехьенга а телаш даим лелаеи арандагIеи цхьаккха духьале йоацаш лаьттан участкаш телга.

Ахархой боахамаш тоадара, цIеноши боахамера тайп-тайпара гIирсаши хьалдара СССР правительствай республикай правительствашеи 1991 шера Iалашдолда гIишлой материалий рыночни фондаш 1,5-эзачул кIезигагIа йоацаш алсамйоахалга. Цу гIулакха хIара республике, крае, областе юрташка керда хьалдеш долча гIирсашта хиланза яргйоаца материалаш Iалашъяр духьа материально - гIишлой индустри дегIайоалаяра программа кийчйойла.

Халкъа депутатий моттигерча Советий исполнительни комитеташа гIулакхаш чакхдоахалда гражданашта эшача гIишлой материалашца уж биззa Iалашбара.

4. Лаьттан реформа чакхйоаккхача хана СССР правительства, республикай правительствашa белгалдолда лерттIа болх беш йоацача колхозехи совхозехи ахархой боахамий, кооперативай ассоциацеш яра, хIаьта иштта уж лаьтташ арендаторашта, ахархой боахамашта, промышленнии кхычеи предприятешта телара ваькъаши формаши.

НизагIа йохаяйта мегаргьяц колхозаш, совхозаш, кхыйола юртбоахама предприятеш.

5. СССР правительства союзни республикай правительствашца цхьана 1991 шера 1 март хьатIакхачалехьа кийчйойла къахьегама ресурсашца кхоачам болаш Iалашъянза йолча юрта районашка бахаргболаш кхыча регионашкара, городашкара, промышленни центрашкара нах а хIаьта иштта запасе бахийта тIема гIулакх деш хиина нах а чуозара гIо деча организационно-экономически гIулакхий система.

6. Республикай правительствашa, халкъа депутатий моттигерча Советий исполнительни комитеташ цхьа бутт ха ялалехьа хьожийла промышленни, гIишлошъю, транспортни, кхыйола предприятеш юрта боахама продукци йоахилга вIаштIехьдаккхара лаьттаща Iалашъяра долча дешага.

7. Союзни республикай Лакхехьарча Советашта могадолда республикай лаьттан кодексаш сихагIа кийчделген 1991 шера I квартале тIаэцилген.

Советски Социалистически Республикай Союза Президент
М. ГОРБАЧЕВ.

г. Москва, Кремль.
1991 ш., 5 январь.

РСФСР Лакхехьарча Совета соцам

«1991 ШЕРА РСФСР ПАЧЧАХЬАЛКХЕН БЮДЖЕТНИ СИСТЕМАХ» ДОЛА РСФСР ЗАКОН ЮКЪЕДОАЛАДАРА ХЬАКЪЕХЬА

РСФСР Лакхехьарча Советто **соцам бу:**

1. РСФСР Министрий Совета бокъо ле «1991 шера РСФСР пачхаьалкхен бюджетни системах» долча РСФСР Законо белгалъяь РСФСР 1991 шера пачхаьалкхен бюджетни система кхоачашъе.

2. РСФСР Министрий Совето декхарийла е РСФСР пачхаьалкхен бюджетни система кхоачашъяра процессе 1991 шера I квартале 1991 шера РСФСР бюджеташ нийсъе а тоае а, РСФСР территоре тIа арахьарча экономически балхах хьатIайоагIача доходий РСФСР бюджеташ тIа дIаязъяра порядок кийчъе. Цу балха итогех хьахиннар РСФСР Лакхехьарча Советага дIахайта 1991 шера 25 апрель хьатIакхачалехьа.

3. РСФСР Министрий Совето РСФСР Лакхехьарча Совете хьачуле 1991 шера РСФСР социально - экономически дегIайоалаяра Керттера лостамаш, маьхий политика, наьха цайна ахча юхаметтаоттаделга теркал а деш бахача наьха доходаш нийсъяра механизм чулоацаш йолча законодательни актай проекташ.

4. РСФСР Министрий Совето РСФСР Лакхехьарча Совета палатай комиссешцеи комитеташцеи цхьана РСФСР Лакхехьарча Совета заседанешка. яь замечанеши предложенеши теркал а еш 1991 шера РСФСР пачхаьалкхен бюджетни система показателашта эшаш дола тоадараш кийчде а Лакхехьарча Советага дIахайта а 1991 шера 15 февралалл тIехьа ца доалийташ.

РСФСР Лакхехьарча Совета Председатель
Б. Н. ЕЛЬЦИН.

Москва, РСФСР Советий ЦIа,
1990 ш., 26 декабрь.

РЕСПУБЛИКА ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕСС-ЦЕНТРО ХОАМ БУ

Парламента массазарча комиссешка ювцаш я республика правительства хьачуенна 1991 шера экономикана функционировани яра прогнози республика бюджет вIаштIехьяьккхара керттера принципаши.

1991 шера Нохч-ГIалгIай Республика экономикана функционировани яра прогноз кийчъяьй рыночни отношенешка довлар, предприятеша, боахама организацеша кхоачашде лерхIараш, 1990 шера республика дегIайоалаяра итогаш теркал а еш, аьнна дIадоладир ший къамаьл Министрий Совета председатела заместитела, республика Госплана председатела А. А. Мальсагова, Лакхехьарча Совета планови, бюджетно-финансови, къахьегама ресурсех пайда эцара массазарча комиссе заседане. Ден керттердарех декхар да потребительски рынке стабилизаци яр, сома покупательски способность юхаметтаоттаяр, инфляци дIахо лакхлургйоацаш соцаяр, мативаци чIоагIъяр, къахьегамцара хьашташ совдахар.

Потребительски рынке этта хьал тоадар духьа республика промышленносте чакхдаха лерхIаш да социальни лостамаш, эггара хьалха халкъа эша товараш дукхагIа хьадар а доладарца дувзаденна производства структура прогрессивни хувцамаш.

БIарчча хьанийцача республика предприятеш 1990 шера планел 1,7 процент лакхагIа хургдолаш производства боарамаш хилийта лерхIаш я, цу даькъе моттигерча Советий юкъарчал доацаш караярашка — 8,1 процент а хулийташ.

Агропромышленни комплексах аьлча, 1991 шера йола прогнозаш кийчъелга чакхдаьккхад укхаза юрта боахамаш гIулакхаш а боахам лелабара дуккха формаш а эргадоахаш тоадарца дувзаденнача хьалашта радикальни хувцамаш а деш. ПроектагIа лаьрхIа да 1991 шера юрта боахама валови продукце боарам 788 миллион сомага кхоачаш лакхбе, карарча шерарчоа 12 процент IотIа а кхеташ.

Рыночни отношенешка довлача хана эсала таронаш йола баха нах социальни лорабар духьа, берийи дарбани учрежденеш, инвалидаши тIем тIа хиннараши кхачанца гарантированно Iалашбар духьа тIанийцай, фермерски боахамашкареи шоай доалахьарча боахамашкареи дIаийкхарашкара, юртбоахама продукци йоаккхаш болча беррига лаьтта леладерашкара, лаьттах пайда эцаш барашкара 1991 шера денз кхачан налог йоахилга юкъедоаладара хьакъехьара решени.

Продналогахи госзаказахи йолча поставкай юкъара боарам производства боарамал 70 процентал тIехбоалаш хила йиш яц, хIаьта шекара свекланеи даьтта доаллача культураштеи — 80 процентал. Юхе йиса продукци боахамаша шоашта ловчча тайпара йохка йиш йолаш я. БIарчча хьанийцача 1991 шера прогнозагIа кхачан продукташ дукхагIа яха а нахага яийта а лерхIаш я.

Белгалдаьккхар социальни сфера материальни база шеръелга, масала, кийчъяь «УнахцIено» яха программа кхоачашъелга лоархIаме хилар.

Республика бюджет вIаштIехьяккхара керттерча принципех дувцаш, Нохч-ГIалгIайчен финансай министра Т. М. Талутоваси республика Министрий Совета председатела заместитела Р. И. Зыгаловаси белгалдаьккхар, горрайисполкомашта йоагI-йоагIача территореш тIа 1991 шера йола бюджет шоаш кийч а яь чIоагIъелга могадаь хилар. Моттигера бюджеташ вIаштIехьяхара нормативаш белгалъяьй, районийи городийи бюджеташта йолча дотацей боарамаш а белгалдаьд. Республика бюджета чуйоагIаш белгалъяьй целевой фондаш дерригa лаьрхIача 99419 эзар сома боарам болаш, социально-культурни сферана эггара хьалхарча аргIагIа финансировани яра эша шоай доходни источникаш кхоачам хиллал йоацача цхьайолча районийи городийи бюджеташта дотаци е йиш хургйолаш.

Республика экономикана функционировани яра прогнози цун бюджет вIаштIехьяккхара керттера принципаши ювцача хана массазарча комиссей членаша пайдана йолаш дукха предложенеш тийллар. Масала, теркам тIабахийтар, халкъа эша товараш арахецара, унахцIено, халкъа образовани, культура, спорт дегIайоалаяра кхы тIа средствааш хьожаянза яргйоацаш хилара. Дош оттадир бахача нахагара хьайбай продукташ хьанийелга соцадара агропромышленни комплекса ший производство шеръяра тела средстваш дукхагIа хилийтара хьакъехьа. Предложенеш тийллар иштта пачхаьалкхен доалдара органаш лелаяра еш йола расходаш кIезигъяра хьакъехьа а.

МОСКВА. Халкъа эша китайски товараш хьахьокхаш да СССР ВДНХ «Транспорт» яхача павильонерча выставке, хIаьта уж цигта дохка а дохк. Тайптайпара текстильни, химически, электронни промышленноста изделеш — уж ерригаш а хьаьй мехка йоккхагIйолча городех йиълагIа йолча городерча — Шэньянерча предприятешка. Ярмарке дакъа лоацаш хила йиш я, шоашка валюта йолаш йола Москвера организацеши предприятеши.

СУРТА ТIА: Шэньянера теле- а радио а аппаратура.

О. БУЛДАКОВА сурт. (ТАСС фотохроника.).

Цкъа яздаьчох цIаькха а

IОЯЗДЕР ТЕХКА ХИЛА ДЕЗА

ТIеххьарча хана оаха тхоай газета оагIонаш тIа каст-каста язду республика колхозашкеи совхозашкеи эттача чоалханерча хьалах. Уж материалаш кийчъеча хана тхона гучадоал цхьадолча боахамашка цIенхаштта кхоачамбоацараш хилар. Масала, лерттIа Iунал дац, хьайбашта, уж чулатта помещенеш шийла, бIеха хул. ЙоагIача бесса терко йиц болхлой социальни хьаштий. Магарра аьлча, лерттIа Iан кийчо йиц. Ала деза, цу тайпара кхоачамбоацараш белгалдоахаш, уж дIадахара наькъаш хьалхадоахаш язъяь материалаш йоагIача беса теркал ца еш йисац, аьнна. Царга хьежача кхетаду газета зIамига даь а цу боахамашта шоай гIулакхаш бокъалгахьа даха новкъостал делга. ХIаьта газета болхлошта цунах дикахетар а хул. Бакъда, чIоагIа халахет, корреспондента долаш дола хьал мадарра тахка а ца тохкаш, нийсденна хIама харцахьа даькхача. ТIакха дувца эшац из мел хала хетаргда харцахьа критика яьчоа а. Халахете а, тахан цу тайпара моттиг нийсъялийтай тха корреспондента М. Картоева. Ше долча бесса дувцаргда вай цох. Тха газета тIа 1990 шера 6 декабре кепатехар «Новкъарлонаш» яха материал. Цун автора шийн корреспонденце тIа дувцар Малгобекски района М. Горьке цIерагIча совхоза № 1 йолча МТФ-ра хьалаш керда кулгалхо тIавеначул тIехьагIа хоалуш дикагIча оагIорахьа тоаденна хиларах. Цу фермерча хьайбаш леладераша доакъар Iалашдеча, пачхахьалкхенна шура дIачулуча доккхий толамаш дахарах. Иштта цу тIа шура дIачулуча доккхий толамаш дахарах белгалдоахар, юрга общественноста викалаша цхьацца новкъарленаш а еш хийцца болх дIа ца бохийташ хиларах. ХIаьта редакце агропромышленни отдела цу совхозера хьалаш тоадалар дика а хеташ из материал кепатехар. Бакъда, массехк ди даьлча редакце баьхкар СоагIапчара старейшини совета членаш. Цу боккхача наха дийцари тха корреспондента М. Картоева шийн материала тIа яздаьри вIашкадоагIаш дацар. Теша лацар, тха корреспондента харцахьа хIама даьд, аьнна. ХIаьта, журналистика этико бокъо лацар тхона из гIулакх долчча беса ца тохкаш дита. Цу дерригне а новкъа даьхар тхо.

Тхо М. Горьке цIерагIча совхоза № 1 йолча шурий ферме кхаьчача хана дохк а доаллаш шийла яр. Укхаза эггара хьалха оаха зийра ферма коа-карта боагIа лостам боацилга. Дизбарьер я яхача кIоаг чу бIеха хий латтар. Хеталора, вIалла дизбарьер хиннайий-хьогI, аьнна. Ма дарра аьлча, саг аттта дIавохалургвоацаш хоттта бар цига. Цкъарчоа, оахош дена гIулакх дицдир тхона ферме чудутаргдац, аьнна, духьалваьннача заведующе Акмурзиев ИбраьхIима. Бакъда, оаха ше дерригнех долчча беса дIакхетаваьчул тIехьагIа из юхаваьлар.

«Справка: Ферме дIалаьрхIача кхоабаш дерригa а 714 бежан да. Царех 186 — детташ дола доахан. Хьожаргда вай ферма болхлоша хьайбай продукци яккхара планаш мишта кхоачашъяьй. Укхаза хIара беттача Iаттагара дийнахьа 2,5—3 килограмм мара шура яккхац. Уж дIадахача шера паччахьалкхенга 1250 тонн шура йохка езаш бар. Бакъда, уж цу декхарех лоархIабанзар. Паччахьалкхенга дIа ца луш тIайнсар 230 тонн шура. ХIаьта, иштта кхоачаш ца еш йисар дулх дIадалара план а. ЛерттIа вIаштIехьдаьккхадац хьайбаш Iангара дахара гIулакх. Вешта аьлча, эшшача боараме Iалашдаьдац доакъар.

Эггара хьалха доахан латтача помещене чу дахар тхо. Цига тхона бIаргадайнар дега тоам беш дацар. Укхаза детташ дола а дакха дезденна а доахан цхьана латтар. ХIаьта, царна телаш дола доакъар цхьа рацион йолаш дар. Из, зоотехнически бокъонашка диллача, вIалла мегийташ а дац. ХIана аьлча, вайна хов дакха дезденнача доаханна лаьрхIа шийн доакъара рацион хила езалга, цул совгIа уж лоаттадага къаьстта моттиг хила йоагIа. Белгалдаккха деза, уж чулаьтта моттиг дIадаккханза кхо долаш, кIалхьарцар доацаш бIеха хинналга. Хьаьшка доацаш дар тух, мел, иштта кхыйола минеральни компоненташ. Кхы дIахо тхоашта цу чу дайначох дувцаргдац оаха.

ХIаьтта Iодаь Iаьсий латтача помещене чу вентиляци болх беш ца хиларах сатоха йиш йоацаш во хьаж латтар. Iаьсий чулатташ дола оагилгаш кIира тоханза, бIеха яр. Доацаш дар кIалхьарцар. Iаьсий кхоабаш йола инвентарь йиланза бIеха яр. ТIаккха мичаб уж цамогаш хург ца хилара бола тешам. Вайна ховш да хIаьтта Iодаь Iаьсий бер санна цIена, боча, лорадеш леладе дезалга. Бакъда, укхаза тхона бIаргадайначох гуш дар из гIулакх тесса диталга. Духхьал цу цхьан факто хьахьокхар ферма кулгалхой шоай гIулакхах дог лазаш боацалга.

Во кхоачашбу укхаза доахан Iул дебадара, эргадаккхара, дикача фух долча хьайбашца тоадара болх. Хьайбашта юкъе къаьна, цамогаш дола, хеттача беса шура ца лу доахан дукха дар. Цул совгIа, кхоана къаьнача доахана метта дIаоттаде деза шинараш шийлача, хоаттала латтар. Ховш ма дий хьайбай продукци алсамъяккхар керттерча даькъе уж доакъарца Iалашдарах тийша долга. Мишта латт цу хьакъехьа укхазара гIулакх. Из ма дарра аьлча веларгвоацаш дар. Масала, планага диллача хIара кхоабача Iатта 23 доакъар единица Iалашъе езаш бар, бакъда, цар 21 единица мара из кийчъе вIаштIехьдаьннадац. Из дурчогIа Iалашдаьча доакъара хьокхамга диллача шийн тайпара толам ба. Бакъда, из иштта дале а, кийчдаь доакъар моцалах кIалдисача мара доахан дуаргдоацаш во да. Хьажал, укхаза кийчъяь йол 104 тонн я, цхьабакъда, из йоагIача беса кIала кIийле а яь дIа ца оттаярах вар тесса а талха йолаенна а яр. КIоаг чу еллай 2000 тонн силос, из кхоалагIча классагIа я. Иштта оаха зийра хьайбаш из яара тIера доацалга. Цудухьа, дукхагIча даькъе дIакхувс силос. Ферма коа я доакъар кийчду цех. Бакъда, из болх ца беш латт цхьаццайола оатхалаш эшаш хиларах.

Иштта тхо хьежар ахкан замалахьа доахан леладеча беш-карта. ЧIоагIа ийрча сурт дар цига тхона бIаргадайнар. Укхаза хьахиннадар кхалажа, нувхий гувнаш. Иштта, оаха лакхе белгалма даккхара, цхьаккха лостам боацаш дар ферма ков. Из таралестар да воацаш дисача ковна.

Ферме дукххача хана хьаьнала болх беш дояркаш, скотникаш ба. Цудухьа, тхо цецдаьлар цIи хезача къахьегамхоша ферма цу хьале дIакхоачаяйтарах, ханнахьа оарц ца даккхарах. ХIаьта, техкача гучадаьлар тхона цу гIулакха нах бехке боацалга. ХIана аьлча, укхаза хеттача беса вIаштIехьдаьхадац, наькъа къахьегамцара безам совбаккхара эшаш дола хьалаш.

Тхо чудахар хьайбаш леладераштa салаIара лаьрхIача цIагIа. Из шийла, вагIа чам боацаш дар. Доацаш дар керда газеташ, журналаш. Еха латтар телевизор. Болх беш яцар буфет.

Оаха шийга цу нийсденнача кхоачамбоацарий хьакъехьа даьча хаттарашта корта а болаш жоп дала магaнзар ферма заведующена Акмурзиев ИбраьхIима. Из бехказа вувлар: Ше укх ферме балха вена ши бутт мара бац, цудухьа со цхьаккха хIама де а кхийлавац. Дукхача шерашка наха де ца мегар сога шин бетта тоаде, ях оаш?

Акмурзиев ИбраьхIима дийцачунга ладийгIача совхоза директор Гандалоев Хаматхан а бехка кIалхара воал-кх аз укхаза болх бу нийс бутт мара бац аьлча.

Тхога хьаттача кулгалхоша де доагIа къамаьл дац из. Иштта уйла а йолаш дIахо а болх бе лерхIаш бале гIулакхаш дIагIоргдац. ХIана аьлча, кхоачамбоацараш дIадахара хьдда наькъаш а лехаш, цу гIулакха новкъостал де вена саг юха а ца тетташ, болх вIаштIехьбаккха гIерташ ца хуле, бахьанаш леха волаваларах ферма пайда баргбац.

Оаха кхетаду ферма заведующе а совхоза директор а керда баьхка кулгалхой ба. Цудухьа тхо ала дахкац дукхача шерашка бохабаь боахам царна цхьан-шин дийнахьа меттаотталургба, аьнна. ХIаьта а, ер материал а язъеш яц кулгалхошта сихбенна хIама тохийтара. Тхона дагадоаллар, дезар кхыдар да: тхоашта моггача беса царна новкъостал дар, цхьана кхоачамбоацараш дIадахара наькъаш белгалдахар. ХIаьта боахама кулгалхоша ер критика нийса кхетаергхиларах тешаш а да тхо. Шийн балха тIа гIалат ца доалаш саг вац. Из сов унзара хIама а дац, нагахьа санна, шийгара гIалат даьналга кхета а деш, наха яхачунга ла а дувгIаш, дикагIчох пайда а эцаш дIадаккха гIерташ из вале. Тхо теш, критика ярах эгIаз а ца ухаш лакхе мел дийца кхоачамбоацараш гаргарча хана дIадахара кулгалхоша шоай низ оарцагIбоаккхаргхиларах. ХIаьта, бокъалдар аьлча, кхычахьара новкъостал дарга са ца а тувсаш гIулакх бокъалга даккхара мел эша таронаш укх боахаме йолаш а я. Царех цаI я — юрта баха нах, шоай совхозах дог лазаш бола общественни викалаш. Цу боахама кулгалхой когаметта тхо хилча эггара хьалха царех когтIортилга а ергьяр оаха.

М. ЧАХКИЕВ,
М. БАРАХОЕВ,
тха спецкорраш.

РЕДАКЦЕГАРА: Цу хана газета собкорра декхараш кхоачашдеш хиннача М. Картоева 1990 шера 6 декабре «Сердало» газета тIа араяьккхача «Новкъарлонаш» яхача материалах а, цу тIа нийсдалийтача гIалатех а дийцад «Сердало» газета редакце партийни а профсоюзни а организацеш юкъе а йолаш лаьрххIа чакхъяьккхача редакционни коллеге заседане, хIаьта М. Картоев цIенхашта бехктокхаме эзав кIоарга тохка а ца тохкаш тIагIолла материал кийчъярах, цунца бахача наха бохам баларах. Редакце коллектив бехказа йоал тха болхлочо гIалат далийтарах бохам хиннача наха хьалхашка. Оаха газет дешарашка дIахойт тIехьа-тIайоагIача хана газето М. Горьке цIерагIча совхоза № 1 йолча ферма болх шийн тIахьожама кIал лоаттабергхилар.

ЗАМАНГА ЛА А ДУВГIАШ

Вай вахара хьал-таронга диллача, «юврагIага» хьежжа ког Iобахийта безаргбола зама я хIанзаръяр.

ТIаккха фу дергда-хьогI цхьаккха «юврагI» боацачар? Царех я, масала, вай, дешара заведенеш, къаьстта школа. Шеко яц, Iаьдало гIо-новкъостал ца деш-м ютаргъяц уж. Бакъда, цу новкъостало тIехьакхуйтаргьяц уж хьдда додача вахара. ХIанзалца а хиннай уж Iаьдалгара йнсар-ежар мара ца кхоачаш.

Назранерча № 14 профтехучилище «Электроинструмент» завода специалисташ кийчбу «пхьоалле» а хинна дIаболабир шийн болх.

Бакъда, тIехьагIо (специалистех шийн цехаш хьалйизача) дукха цунгахьа хьахьожаш яцар завод. Эшаяла йолаелар училища материальни база а. ХIанз-м заводо шийцара бувъяьккхарг лархIа мегаргйолаш а я из.

«Цу чу Iомабеш бола специалисташ завода кхы ца эшe — дIакъовла мегаций из?» — аьнна хетадала тарлу. Бакъда, кастта городе кхыйола предприятеш хьалъе йолайича чIоагIа эшаргъя из. МоллагIа эшаш бола специалисташ кийчбе йиш я цига.

Бешта хIанз а йоал из-м ерригача района накъа. Цу завода ца эше а, городе а юрташка а дукха моттигаш я цига кийчбеш бола болхлой эшаш. ХIанз кооперативаш хьаелла йолаеннача хана-м тоъа а тоъац уж, токараш, слесараш, сварщикаш эш тхона, яхаш цахаддаш хоамаш ду газеташ тIа, радио гIолла, тайп-тайпарча предприятеша, организацеша.

Лоацца аьлча, училище района эшаргйолаш а перспектива йолаш а я, хIанз шийн «дас» тесса йитаяле а.

— ТIаккха фу эш шоана шоай кхоане лорае? — хетт аз училища директорага Цороев Мухьмадага. Директор из вола дукха ха еце а, цу училище завуч волаш а кхыдола балхаш деш а из хьавоагIа дукха ха я. Цудухьа, дика йовз Мухьмада шоай проблемаш.

— Иштта, таханарча а хьатIайоагIача а ханага ла а дувгIаш цаI ца дича даргдий тхо, — аьлар цо. — села сиха а чоалхане а хувцадала доладеннача вай вахаре?

Нийса лув директор. Кхача а кхаьчад вай «цаI ца дича даргдоацача».

Цу наькъ тIа яла йолаеннай вай ювца училище а. Цун из мел вIаштIехьдоал хьожаргда вай. Хьалхашка этта урхе яккхара ши декхар да училища сихха кхоачашде дезаш. ЦаI да — деша дагIача берий контингент эша ца ялийтар. Из аттачарех гIулакх дац, хIана аьлча, вайна хов таханарча кхувш боагIарий дешарцара безам мел эшабеннаб.

ШоллагIдар да — уж дешара тIера хургбола формаш лаха а цар хьашташ мамогга дикагIа кхоачашде а, хIаьта из материальни базаца дувзаденна да.

Уж шаккхе а декхар кхоачашдеча дикка кайоал педколлектива. Дукха хувцамаш хиннад укхаза духхьала дIадахача цхьан шера.

Йоккха сенсаци хиннай берашта дукха ха йоаццаш хьайийллача кердача компьютерни классах а. Цун болх дика дIабахьа ховргдолаш специалист я цу класса-кабинета заведующи Мальсагова Фатима а.

Дуккхача шерашка доазол дехьарча къамий мотт Iомабе вIаштIехьа ца доалаш хьайоагIа из училище. ХIанз факультативни хьисапе Iарбий мотт Iомабе болабаьб укхаза. Береша чIоагIа раьза долаш Iомаю В. С. Сегаль автор а волаш оттаяь «Iарбий метта юххьанцара курс».

НонагIо хувцамаш хиннад, хIаьта хIанз хулаш а доагIа производственни дешара процессе а. ДIа а оттаяь болх бе йолаеннай 10 шера дIаоттае вIаштIехьа ца доалаш лаьтта йиъ керда станок (2 — фрезерни, 2 — вертикально - сверлильни). Иштта кхы а дукха керда кхыйола оборудовани а оттаяьй производственни дешара кабинеташка - цехашка. Ремонт яь тоабаьб ладар чуухаш хинна тхов, кхы дукха помещенеш.

Сайга из берригa кхоачам хьахьонхаш лелача директора заместителага Имагожев Бек-Ханага хьаттар аз:

— Дерригача дохкашэцаш мел долча хIаман маьхаш айденначa хана мишта вIаштIехьдоал шун хIанзалца ца даь уж балхаш де?

— Ховш ма дий, бераштa телача стипендел совгIа кхычa гIулакхашта лаьрхIа ахча Iаьдало тхона мел тел, — аьлар Бек-Хана. — Цкъа дIакхаллал» а хилац из. Цудухьа оаха, хIанз кердача экономически формай бокъонех пайда а эцаш, оахош «хьаде» лаьрхIад тхоай училища эша ахча. Массехк никъ ба цу гIулакха оаха белгалбаь а хIанз пайда эцаш а.

Хьежар тхо цу наькъашка. Дикка пайда лу училищана, масала, бухгалтераши водителаши Iомабеча курсаша. Маьхах Iомабу цу чу специалисташ. Укх дешара шера 24.300 сом пайда баргба царех.

Шоай училища ахча Iоаде доладеннад бераш а. Бахача наха, предприятеша, организацеша деча заказех цар хьаю тайп-тайпара аьшка хIамаш: фенташ, болташ, моарзагIаш, слесарни кечалаш, алтамаш, шпилькаш, втулкаш, валаш, шайбаш, гопаш, аьшк теда кIодарч, фенташ кхестаю дIоагIаш, кхыйола изделеш.

ХIанзалца деш хIама доацаш лаьтта шоай автотранспорт а (5 машина) оарцагIъяьккхай укхаза наха а шоашта а пайдане хургйолча тайпара. Районе гIолла шийн гIулакх кхоачаде укхазара машина дIа-хьа йига йиш йолаш ва моллагIа саг, цох оттабаь мах кассе дIачу а бенна.

Иштта шоай материальни база дегIайоалае болабеннаб училище. Шефашка, Iаьдалга кулгаш а кхувдадеш багIарах хIама хургдоацалга хайнад царна.

Цу эргалонаша айбаьб берий дешарцара безам а. Вай лакхехьа йийца профессеш Iомаеш хIанз укхаза дийнахьа дешаш ба 400 совгIа кIаьнки йиIиги. Сайрийна дешаш 120 ва.

Опыт йолаш, дешара процесс дика вIаштIехьъяккха ховш я керттерча даькъе укхазара педколлектив а. Шоай болх хьокхаме беш хьабоагIарех ба вай лакхехьа йийца информатика лард йовзийташ йола преподаватель Мальсагова Фатима, физика хьеха Гациева Лида, физвоспитане преподаватель Гиреев Мухьмад, кхыбараш.

Иштта, шийн кхуврча чура цIи ца яйта гIерташ я-кх Наьсарерча болхлой класса кадрай керттера пхьоалле.

М. ЗАНГИЕВ,
тха собкорр.

БАХАЧА НАХАГА ДIАХОЙТ

Хьамсара новкъостий!

Паччахьалкхен налоговой инспекце дIахойт «СССР гражданашкара, кхыча мехкашкара болча гражданашкара, гражданство йоацача нахагара йоахача подоходни налога хьакъехьарча» СССР Законага хьежжа карара шу чакхдаьлча гражданаш декхарийла ба 1991 шера 15 январь тIаккхоачаш ше сецца вахаш йолча моттигерча налоговой инспекце чакхдаьннача шера яьхача доходех йола деклараци хьачуяла йоагIаш йолча подоходни налога боарам мел-б хара.

Деклараци хьачуяла езаш ба ер гражданаш;

а) чакхдаьннача шера подряда договорагIа баьча балхах доходаш яьхараш, нагахьа санна цу тайпара болх календарни шера шин беттал дукхагIа хиннабале;

б) чакхдаьннача шера Iилман, литература, искусства произведенеш кепатеха араяхарах, дIалекхарах е кхыча тайпара царех пайда эцарах авторски вознаграждени санна ахча хьакхаьчараш;

в) чакхдаьннача шера керда хIама хьагучадаккхарах, хьадарах, промышленни образецех вознаграждени санна ахча ийцараш;

г) чакхдаьннача шера индивидуально къахьегаш болх барах, цу даькъе къахьегама боахам лелабеш а, доходаш яьхараш;

д) чакхдаьннача шера кхыйола доходаш яьхараш (предприятешка, учрежденешка, организацешка къахьегама декхараш кхоачашдарах яьха доходаш йоацаш: цIеной гIирсаш, квартираш, комнаташ, кхыйола доалахьара хIамаш йоалагIа дIателарах; кооперативни, коммерчески, акционерни учрежденешка Iодиллача ахчана тIера процентийи кхаж бареи хьисапе доходаш яьхараш; доазол арахьа волаш е доазол арахьара хьакхаьчача (къахьегама декхараш кхоачашдарца дувзаденна хьатийнари авторски вознаграждении ца лоархIаш).

Доходех йола деклараци кийчъяра порядоки декларациХьачуялара ханаши йовза еза райгор налогови инспекцешка.

Доходех йола деклараци хьачулулга гражданий — подоходни налог телаш мел барий декхар да. Деклараци хьачу ца яларах, уж шоай ханнахьа хьачу ца яларах е декларацена юкъе харцахьа хIамаш дахийтарах, хIаьта иштта налог ца тохийташ доходаш къайлаяхьарах законагIа лаьрхIа да административни штрафаш йоахилген цхьайола финансови санкцеш лелаелген.

Паччахьалкхен налоговой инспекце дехар ду шуга хьалххагIе оарцагIа а дайле чакхдаьннача шера декларированни янза йола доходаш малагIаш я къоастаяр дехаш, яьхача доходех йола информаци нийса йизза хулийталга Iалашде а деклараци шийн ханнахьа хьачулулга Iалашде а.

Тха телефонаш: 22-34-14, 29-20-55.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ДЕМОКРАТИЧЕСКИ СОЦИАЛИЗМАГА БОДА НИКЪ БОЛАШ БА

Воккхача французски историка, «Космополитик» яхача Iилма-политически журнала директора Жан ЭЛЛЕНШТЕЙНА кулгалду «Дунен халкъашта юкъера политически форум» яхача шийн мукъагIарча Iилман организацена. Цун инициативагIа дуккха дунен халкъашта юкъера коллоквиумаш хиннай Малхбоален Европерча событеша дунен политикана еча влиянена хетаяь. ХьалхагIа, Французски коммунистически парте член хиннача Жан Элленштейна, ФКП-ас официально белгал ма даккхара, «ше партеца воацарг лаьрхIав» Советски Союз Афганистана гIулакхашта юкъегIортар харцахьа а лаьрхIа. Цунца къамаьл ду Парижерча ИАН-и корреспондента ОНУЧКО Виктора.

— Социалистически идеал каша яхарах хIанз дукха дувц. Малхбоалерча событеша хIалакьяьй из, яхаш хабараш хоз...

— Цу хабарашта со тIехьа вац. Ше хIалак ше яьй социализма цIи шийна дIатIайийцача, цхьабакъда, мадарра аьлча, цу идеалашца юкъа цхьаккха хIама доацаш хиннача общества экономически социально-политически организаце кеп увттаяьчо. Социализм яц еннар, цун цIи шийх тилла система я. Ховш да, юххьанцарча хана социализмаца дувзаденна мел дола хIама харцдергдолга, цхьабакъда из исторе лостам беш йола цхьа юкъ мара яц. Социалистически идеал хьалхагIа а санна чулоацам кIоарга болаш я.

ГIалат хургдар, нагахьа санна демократи дIаьккхача, парте — паччахьалкхен диктатура тIальттача, еррига экономика паччахьалкхен доалахьа ерзаьча, хIаьта социализма маIан производства средствашта оттаьча паччахьалкхен доалахьенца тардаьча системашца из социалистически идеал дIахьокхайича.

Укх гарггарча шерашка дуккха а дукхагIа аьттув болаш долча хьалашка нийслургъя социализм. Укх иттaш шерашка Малхбузен Европе политически демократи вIашагIъийна экономикеи, вешта аьлча, шийца цхьан ханна традиционни капитализмаи социалистически элементаш яхьаш йоагIа экономически организаци дегIайоалаяра гIулакха лоархIаме дакъа лаьцад социалистическии социал-демократически партеша. Цудухьа гIалат хургдар Малхбузен Европа экономика традиционно капиталистически лархIар. Дицде дагIац экономика цхьан даькъа да ше а йолаш йолча паччахьалкхено, рынок нийс а еш, цунна юкъе доккха дакъа лацара деш дола лоархIаме гIулакх. Производства доходий тоъал доккха дакъа дIа-хьа декъ паччахьалкхено, белггала аьлча, социальни аьттув баккхареи культура даькъе мероприятеш чакхъяхареи наькъаца.

ХIаьта рынок — из-м ма йий капиталистически системе санна, иштта социалистически системе а хила езаш йола экономически механизм.

— Цу тайппара, рынок — из даим хиланза яргйоаца общества элемент я-кх, формаце тайпа белгалдоаккхаш а йоацаш?

— Из бокъонца бакъдар ла. Капитализм дунен тIа я ялалехьа йолаш хиннай рынок. Из йолаш хиннай Древни Грецеи Римски замалахьеи, юкъерча бIаьшерешка... Из цхьа моллагIча тайпара даим йола элемент хинна Iац, из кхы а бокхагIча лоархIаме хул технологически дегIаахарца дувзаденна. Продукци дукхагIеи дикагIеи хилийтар духьа инвестицеш е еза, конкуренци лелае еза, стимулаш хила еза. ХIаьта а рынко къоастадеш дац общества маIан.

Бакъдар аьлча, рынок керте ялара а кхы мелдар цо дохадара а обществана чухьара адамий IаьдалагIа дола гIулакхаш шоаш духхьал ахчанга гIолла лелаьдалара кхерам болаш ба. «Коммунистически манифеста» тIа Маркса шийн из макхоачча а лерагIа а критика яьй интеллектуальни, духовни, общественни вахара керте капитал оттара. Из положени ше нийса йолчча тайпара юсаш я. Догма санна йола марксизм юстара кхосса еза, цхьабакъда традиционни капиталистически системана цо еш йола критика геттара нийса я. Из дицде дагIац. ХIаьта а са белгалдаккха безам ба, Маркса заманца, эггара кертеръяр рынок лоархIаш хинна критерей система хиннача ханаца юкъа цхьаккха а хIама доацача геттара кердача хьалашка тхо дегIаухаш хилар.

ВIашагIъийна тхоай общество, тхоай общественни организаци идеальни я яхац аз. ВIашдухьаленаш дукха я. Цхьабакъда тхона кораьд цхьан ханна тха экономика дегIакхувла а, белггалара социальни нийсхо, культура даькъе цхьатарра бокъонаш Iалашъе а новкъостал даь дола боарама-бустама тайпа.

— Нагахьа санна общество идеальни еце, моллагIа бале а цхьа лостам лаьца дегIааха езаш ма йий из...

— Бакълув. Из дегIаух социальнии культурнии бокъонаш цхьатара ца хилар лерагIа дIадаккха йиш хулийтача лостамашка. Из да паччахьалкхен лоархIам чIоагIбарцеи таро кIезигагIа йолаш болча общесверча наьха хьал тоадар духьа чакхдоахача дуккхача гIулакхашкеи укх 45 шера цхьатара бокъонаш ца хилара духьала оаха къовсам лоаттабар бахьан долаш. Масала, культура даькъе дукха хIамаш даьд оаха хIаравар цунах кхувлга Iалашдарца. Франце даь а ца Iеш. Социалистически партеша хьалхле хьалаьцача ерригача Малхбузен Европе. Цунна дIатIатохаргдар аз, коммунистически партеша, уж йолаш йолча моттигашка, иштта экономически, социальни, культурни структураш демократически эргалонаш яра къахьегача тоъал влияни йолаши дакъа лоацаши хилар. Оаха кхетаду, из йIаьхха юкъ эшаш гIулакх долга, дукха ха а боккха низ а цо дIабехаргболга. Тхога моллагIа дале а цхьа хIама дуденнад, бокъонца тоадаларга дIакхаьчадеце а, дукхагIболча гражданашта дуккха гIойленаш енна дола хIама дуденнад. Из шийл дикагIа йоаца модель я ала валлац со, цхьабакъда тхоай истореца элементаш я тха кхычар дIаэца а мегаргйолаш.

— ТIаккха, хьона хетачох, малагIаш я уж оаха хьаэца мегаргъяраш?

— Рыночни экономика ше цIена хьанийцача, цунах чакхдовланза даргдац аьнна хетац сона Малхбоален Европа мехкаши Советски Союзи. Со теш, демократически социализмага бода никъ цу тайп-тайпарча мехкашка болаш хиларах, хIаьта гайна-ганза уж цунна дIатIа а гIоргда. Хьаэцаргда вай СССР-а масал. Рыночни экономика дегIайоалае лага да шо, из цхьаккха дича а динза даргдац яхаш, тIаккха цу цхьан ханна дукха советски нах мабий, уж моллагIча къамах бале а, хьисапе а доацаш, дуккха социальнии культурнии бокъонаш шоаш йолчча хилийта а кхыметтел шеръе а ловш. Духхьал цунах доалл, аьнна хет сона, кхоаненна лоархIаме цхьа хIама, хIана аьлча цо йиш хилийта мег укх гарггарча итташ шерашка тха Малхбузен Европе йолаш йолча обществашта цхьадолча хIамашта тара йолча общества тайпага кхача. Малхбоален Европа мехкаши СССР-и тIайоагIача хана иззамочоа, цхьабакъда кхыча тайпарча формашца, дIатIагIоргда аьнна хет сона, хIана аьлча цу лостамгахьа беча наькъа тIа тайп-тайпара духьаленаш ийттай шоана хьалхагIа, цхьабакъда, мичча бесса дале а, цхьа 20—30 шу даьлча, вIашагIъийнача экономика, нийсъеш йолча паччахьалкхен рынка, демократе ларда тIа латтача системага кхоачаргда шо кхы тайпа традицеш а йолаш. Принципиальни положенеш я уж. Цу наькъа тIа даьннад шо хIанз.

Ленина хьаяьи Сталина чIоагIъяьи паччахьалкхе йохаяьяц е тIемо а, е цул тIехьагIа хиннача цхьанна а къизача революце а. Из геттара дика да... Долче, хIанз йолаш йолчунца болх бе беза. Цудухьа хIанзарча хьалагара овлангара денз хийцача кердача хьалага довла деза майрра. Цу гIулакха массаза а хала хулаш йола цунга довлара юкъ ла еза. ХIаьта из юкъ лоаца хила йиш йолаш а яц. Аьннар хулийташ йола гIажилгаш я мичай. Шин кIирагIа дохалургдац рыночни экономикага. Из йIаьха исторически процесс я.

(ИАН).

Париж.

ГIулакх машаре чакхдалар — «Персидски заливерча кризиса дикагIйола решени я», аьннад Испане кхыча мехкашцарча гIулакхий министра Франсиско Фернандеса Ордоньеса. Журналисташта еннача интервью тIа испански дипломате кулгалхочо белгалдаьккхад, амма, Персидски заливера конфликта моллагIа йола решени ООН Кхерамзлен Совета резолюци цхьаккха шеко йоацаш кхоачашъеш хила езалга. Хала хете а, сона хетачох, машар тIехьа из къоастадара ха чакхйоалаш латт, тIатехад юххера а министра.

ТIаккха заливерча тIема конфликтана юкъе дакъа лоацаш хургйий Испани? Испане правительства председатела Фелипе Гонсалела хоадамболлаш аьннад: «Оаха дош оттадаьдац юкъера дIадовлара, е юкъе дахара хьакъехьа. Цига долаш да кемаш, оаха дукха къахьийгад американцашца цхьана цига координаци е гIерташ. Цхьабакъда, цига сухопутни эскар дахийта лерхIаш дац тхо».

Таханарча дийнахьа Испане цига дакъа лаьцара боарам укх тайпара ба. «Касадора», «Даскубьерта» яхача испански тIема форда флота корветаш Картахена яхача Средиземноморски порте дIакхаьчад. Кхо бутт гаргга ха я ООН Кхерамзлен Совето дIакхайкаьча Акаба яхача заливе Ирака оттаьча торгово - экономически эмбаргона тIахьожам лоаттабеча дакъа лоацаш уж дола. «Санта Мария» яхача, тIема кема отряда чуйоагIача фрегато блокада лоаттаю Баб - эль-Мандебски проливе. Из юха йоагIа Роту яхача порте. Испански армада бIарчча хьаийцача 544 проверка а чакхъяьккхай торгови кемашта тохкамаш а даьд, блокада дIа ца ялийта гIерташ.

Из хьалхара отряд хийцай «Нумансия» яхача фрегатои «Диана», «Инфанта Кристина» яхача корветашеи цу тайпара Ирака духьала оттаяь эмбарго кхоачашъяра тIахьожам лоаттабу операцеш дIахо яхьара.

Испане оборона министерства викало дIакхайкадаьд хIанз Персидски залива районе испански герзашцара моллагIа тайпа низаш дахийта лерхIаш шоаш боацилга. Нагахьа санна из конфликт кIоарглой, Испане правительства дувцаргда цига этта хьал ООН кердача решенега хьежжа, цул тIехьагIа генеральни кортесашца (парламентаца) консультацеш яьчул тIехьагIа из нийсдергда.

СУРТА ТIА: «тIом хьатIабоагIаш латт» — язду довзаш долча «Камбио 16» яхача испански еженедельника.

(ТАСС фотохроника).

ИСТОРИ

Лаврентий Бере къайлагIара къовсам е жожагIатен бархI ди

1944 шера 23 февраль хьатIакхачалехьа хьалхагIа Нохч-ГIалгIай АССР-е вахав Лаврентий Бере

ТIом болабенна дилагIа шу дар.

ТIом тIехь - тIехьа гаьна боалаш латтар Малхбузенгахьа. ХIаьта сийлахьча полководций цIераш беррнгача мехка гIоръяьнна яр, шоай тIема деналца сталински гом меттел, Верховни ше а тIехьашка воаккхаш. Сталинах хьалхагIа а доаллаш хинна дегабуама лазар хIанз геттара тIадаьннадар. Массанахьа а массе метте а моастагIийн Даьхе ехкараши болаш санна хетар цунна. Шиш-пиш дехкар Бере, аргIанара тийшаболх бе кийчлуш ба, хIаьта из юхатохалургбац кхерамзлен органаш чIоагIъярцен террор кхохкаярцен мара, яхаш. Цунна хийттачох, цу хьалашка шоайла дикагIа кхы йоацаш яр бIун дукхалгец шоай йоаккхалгеи диллача фронтовойчарел хIамма а эсалагIа йоацаш йола карательни операцеш.

Къоаршойн гIалмакхойн Iобахьийта опыт йолаш хиннача Бере кхетадаьд, толам балара тешам луш яр башха йоккха йоаца (НКВД бIунца го бе аттагIа йола), цIий Iоухнйташ тIом «чакхбаьнна» территори.

Зулам дала тарлуш дола хьал оттаргдолга хетадолийташ йола «керда» даннеш хьакхачарга хьежаш, сеца латтар гIулакх. Цу ханна болх бе йолаенна харц хоамаш арадоаха канал: Иванов (парте Грозненски обкома хьалхара секретарь) — Берия — Сталин. Цу чу гIолла лаьхкад Нохч - ГIалгIайчене цIаьхха бандитски формированеш гIайтта а баха нах царца бувзабенна а хиларах дола дувца ца хезача тайпара харц хоамаш.

Грозне хабар арадаьннад военни ученеш хургйолаш я, аьнна. Бахача нахах цхьа дакъа окопаш яха оттадаьд. Цу ханна леха болабеннаб ученеш йолча хана накъадала тарлу аьнна хетадолийташ дола массе тайпара герз а. ХIаьта из корадаьча моттигерчар шоаштеи шоай гаргарча нахаи оттадаьча приговорашта кулгаш яздаьд.

«Цкъа, массаза а санна, парте обкоме балха дIавахар со, — яхаш дувц цига инструкторалла болх беш хиннача Осмаев Ахьмада. — ТIаккха цу сахьате хоам бир сога, инарал Церетели хьалкхаьчав, вай хьалхарвар (Иванов) а волаш инструктаж е езаш ва из, аьнна.

ДIаьха дувцанзар Церетеле. Лоамашка военни маневраш яр духьа НКВД бIу чубоагIа республике, аьлар цо, къаьстта уйла тIаяхийтар эпсараштен салташтен продовольствеца новкъостал дара бахача наха юкъе массово - политически болх бар лоархIаме хилара.

«Шоах, инструкторех, хIаранега батальон лургья, — оаз аййир инарала. — Биззача бехктокхаме да шо цунна хьалхара. ХIаьта, нагахьа санна моттигерча нахах моллагIчо теха а кхыметтел цар шинелех а кулг тохе, цу метте топаш тохаргья оаха».

ДагадоагIа сона, цу дешаша тхоаш, со а обкоме лохерча гIулакхаш тIа хинна вож нохчий а, мел чIоагIа цецдаьхадар. Хьаша - да везаш дола тха Iаьдал дIадайзачул тIехьагIа инарал бехказа варгва, аьнна хийтар сона. ХIаьта хIанзарчоа со раьза вар пропаганден агитацин эшаш ца хиларах сай батальонера салтий дукха ха ялале шоаш тийша хилара а. ХIа аьнна эггара хьалхарча юрта тхо дIачудоаллаше а, лоаман нах, шо-шоай коашка дIачу - хьачу а байдда, безача хьаьшашта шоай юхедиса жан котамаши доаде эттар.

Цул тIехьагIа массехк ди даьннача гIолла, цкъа батальона командира, со дIаюстара а ваьккха, шорттига аьлар: «Безаме боаца хоам бе безаш ва со. Цхьаккха а ца вуташ, шо массава а Iовохьийтаргва. Сталина приказ да из. Тешаций хьо? IогIол городе, тIаккха хьай бIаргашта бIарга а дайна тешаргва хьо».

«Комбат хьаькъал чура ваьннав!» — уйла керте чу ессар сона, хIаьта а сааькхдахар са, сел чIоагIа со Iехаве гIулакх ма дацар цун, аьнна а хийтта. Кхы дукха хье ца а луш, Грозне со Iокхаьчача, НКВД эпсараша парте обкома инструктора удостоверени дIа а даьккха, лийцача боккхийча наьха, кхалнаьха, берий эггара хьалхарча колоннаща цхьана, машиннаькъа станце лаьттача товарняка чу чукхессар со».

«Делаш дIале ТIахIир!»

Цу ханале шоай балхаш тIара дIабаьхабар милице болх беш хинна беррига нохчийн гIалгIайн.

— Бакъдар аьлча, сона а са коллегашта а массехказа хаза-м хезадар нах Iобохьийтаргба, яхаш. Цхьабакъда, цунах тешаш саг вацар, хIана аьлча вIалла дагадоха а йиш йоацаш хIама дар, беррига нах цкъара шоай цIеношкара ара а баьха, гонахьа ха а долаш цхьанахьа дIабига хьожаргба яхилга, — йоах кхерамзлен сийлахьча болхлочо отставке волча КГБ подполковника Ласкаев ТIахIира, цу хана милице зIамагIвола лейтенант хинначо. — Ростовера тханцига, Шатойски районе, баьхкача милице болхлоша наIарах хьачубоаллаше а: «Шун когаметта даьхкад тхо шунцига», аьна, хьакхайкадича мара ханзар селхан хозаш хинна хабараш — тахан бакъ а хина дIаэтталга.

«ДIале делаш ТIахIир!», — аргда цу дийнахьа а тха милице районотдела начальника Маслецова, тIаккха бIаргаш юстара локъаргда. ХIаьта шоллагIча дийнахьа инарал-майора Добрынина, балха декхараш тIара дIа мел баьхарашка, ше волча чу а кхайка, чIоагIа цIогIа тохаргда: «Милице болхлой! Герз дIале!».

Цул тIехьагIа дукха ха яьккхар ерригa хIамаш оаха дIаеннайий хьежаш. Сайрийна тханцига хьачуувттар тха цIагIа бахаш тха чотах хIама дуаш хинна 141-ча стрелкови полкацара салтий а, эхьа хеташ тхога хьакхувдадора цар шоай адресаш тIадола каьхаташ: нагахьа санна тIехдоалаш тха мехка шоаш, нийслой, тханцига чугIолаш, яхаш.

Цул тIехьагIа дукхха шераш дIа а даха, пачхахьалкхен кхерамзлен органашка болх беш со волаш, са бе кхоач нохчийн гIалгIайн тIема шерашка гитлеровски разведкана гIо деши цар шоай Даьхе ехкан хилар цхьаккха корта боацаш хиннилга бакъдеш йола микропленкаши документаши.

Кхыметтел 1942 шера, республика территоре тIа йоккхий диверсеш йолае дагахьа обер - лейтенант Ланген унтер - эпсар Рэккерти керте а волаш разведывательни ши группа чукхессача хана, моастагIчо лийрхIар а цун аьттув ца боалаш чакхдаьннад. Уж боабаьб нохчаща дов доладаьча метте (фронтал дехьавала кхийнача цхьан Ланге мара аьттув баьннабац кIалхарбовла). Гучадаргда цхьаькха а: 1944 шера карательни операци йолаялале дукха а хьалхагIа Грозне машиннаькъа станце цхьанна а сага ца хайташ лочкъаяь лаьттай Бере заместитель Кабулов чувола вагон, хIаьта из йолаялале цхьа итт-ялх ди хьалха городе кхаьчав Лаврентий ше а.

23 февраль — операци йолалу ди

Цул хьалхагIа, Сталинга ше телеграмма йохьийташ, Бере цу тIа язду: акци 8 дийнахьа а шин этапагIа а чакхъяргья: хьалхагIа Iобохьийтаргба Грозный а чулоацаш ерригача лохалене, лоамашта юхерчеи цхьайолча лоамашкарчеи моттигашка бахараш, хIаьта цул тIехьагIа — ерригача лоаман районашка бахараш. Цудухьа, тIехьагIа сагоссаш набарах боахка боккхий нах, кхалнах, бераш салташа цIеношкара аралелхабаьб, колоннаш еш дIа а увттабеш, вокзалагахьа лийхкаб. Цу дийнахьа Грознерча станце дежурни хиннача Каматина Аннас тешал ду:

— Iнмад ца йоаккхаш вагонашка дIачубувлар нах, конвоирашта цхьаккха духьале а ца еш. Бокъонца бала ухар уж, хIана аьлча тIабувхача гIирса биркъе бар, когаш тIа хIама яцар, продукташ хьаэца кхийнадац, бахьа беза никъ бIаьха хиннабале а — Киргизе, Казахстане, СибарегIа кхаччалца. Цхьабакъда, из ха дезараш дийна болаш дIакхаьчараш мара бацар. Поездий наькъаш гаьна долхалга ховш хиннача аз маькха чIегилгаш чукхувсар вагонашка. ХIаьта из бахьан долаш со зуламалла яха минот яханзар, конвоя эпсара бIаргаяйнача хана. Эрсий къамах со хиларахи сога удостоверени хиларахи кIалхаръялар со.

Цхьаннена тIехьа шоллагIъяр йолаш, доахан санна чубехка лийца нах чу а боахкаш, станцера составаш дIаухача хана Iобохьийтараш сихагIа станце Iобоалабар духьа юрташкахьа бухь билла ухар вIаштIехьа-тIехьа фронте вIалла а ца тоъаш хинна «студебеккераш».

— Транспорт хьалкхачарга хьежаш яьккхача юкъагIа массехк са гаргара саг вийнавар, — йоах СССР халкъа депутата Айдамиров Абузара, — хIаьта йоахкийтаргья яьха машинаш вIалла а хьакхаьча йоалаш яцар. Лай тIа когаш а берзана, шелалагIа сийн а бенна лаьттача боккхийча нахеи, кхалнаьха сардамашеи берий делхарои, гучох, чIоагIгIа дорхбаьбар ха деш латтараш, хIапа аьлча; машинаш хьакхаьчачул тIехьагIа бекъилгаш санна тхо цар чу чукхувса болабелар уж. МархIа доаллаш наькхах доалла бер а долаш йола цхьа кхалсаг машина тIа ше хьалтIаяла эттача, низах еха йола из IовIаштаяхар. Циггача ведда хьатIавенача салтечо, ког лаьца бер хьал а ийца, лостадаь гаьнна лайла гIолла дIададхийтар из...

Россе халкъа депутата Аслаханов Асланбека наьна цIагIа вагIа со. Сона лалла — цун йиша Анна Ахмадовнаи иштта кхийна вежарийи. Цар дувцар, наькъагIа кIираш доахаш Киргизе йолхача дIакъайлача товарни вагонашка мел чIоагIа Iазап озаш бовра шоай юртахой, кхыметтел лоацпача хана наггахьа состав сецача байна шоай гаргара нах дIабохка мукъа ца луш хинна хиларах. ХIаьта са блокнота тIа дуж «ала» яха дош. Йоага цIи, яьнна цIи а йоацаш, бокъонца бола ала.

НиI хьа а еллзенна, фусамнанас хьачуяьккхар лохоча дегIара цхьа кхалсаг.

— Ер Даева Заппа я. — аьлар цо, — укхапна кхычарначул дикагIа ха мег Хайбах яхача юрта ала мишта боагар.

Харц хила йиш йолаш дацар сона хезар. Сона хьалхашка латтар НКВД Дальневосточни краевой управлене начальник Гвешиане приказагIа кхий чу боагабьча бIаьш болча боккхийча нахах, кхалнахах, берех йола кхалсаг.

— Iехадаь дигар тхо цу чу дIачу, — яхаш дувц Даева Заппас. — Сай даьнана йолча хьоашалгIа ена со йолча цIагIа хьачу а баьнна салташа аьлар, бахьа беза никъ бIаьха ба, цудухьа, боха ца булураш кхий долча хьатIабувла. Цига тхога хьежаш латтар эпсар. Цо приказ делар тхона чухьнахьа дIачудовла, цига лархIа а лаьрхIа, паргIатта дутаргда шо. Со дIахьежача, шоаща бераш а долаш, юртахошца цхьана кхий чу дIачуухаш бар са даьвана, даьда, даьвешний мелкарий. Со царна дIатIаяда еннаяр, тIаккха даьйншас йоах: «Вай шинъ эггара тIехьагIа дIачугIоргда, наIара юххе латтаргда вай». ХIа аьнна тхо дIачу а даьнна тхона тIеххьа ниI дIакъовлалушше а, нах чуболча кхийнах сийрда ала баьлар. КIура паркхаш дIаара а даьнна деррига ков къайладоаккхаш латтача хана, даьйншас кIеззига хийра йисача кхий наIарах дIаара а озаьь, цу юххе лаьттача аьл токхорах чуеллар со. Цхьа минот яьннача гIолла, иштта чIоагIгIа елха а елхаш араедар кхы а массехк кхалсаг, цхьабакъда, автоматаш хьекха уж цигга Iобехкар. ХIаьта цу ханна иккаш ювхача когий тата а тхоашта тIа еш гIараш а хезар тхона: «Укхазара цхьаккха а дийна волаш дIаваха йиш яц».

Пордув дIа мишта къайлар

Маьрша баха беррига нах Iоъарабахарпа чакхйоалаш яр «Iобахьийтара» операци, тIаккха нах боабу чарахьал долалора. Цу дешах лаьца ВКП (б) РК хьалхарча секретарийи НКВД РО начальникийи ВКП (б) Грозненски обкоме хиннача цхьан совещане ше къамаьл деш, нов. Дроздова (НКГБ управлене начальника) хьакхайкадир:

«Новкъостий, оаха укх тайпара хIама де лаьрхIад: бIу дIабахачул тIехьагIа истребительни батальонаш вIашагIйоххка езаргья вай...».

...Гучох, тIом болабеннача нийслагIча дийнахьа Бери дIавахав. Уж событеш хинначул тIехьагIа дукха ха ялалехьа парте Грозненски обкома хьалхара секретарь Молдаве хьожаву, цул тIехьагIа Москве — гIулакха тIа лакхвеш. ХIанз а могаш-маьрша бахаш ба бериевски карательни операци чакхйоаккхача дакъа лоацаш хиннараш, кхалнах, боккхий нах, бераш доадарах тийнна совгIаташ дезача деношка шоай пиджакехи мундирехи Iо а увхкаш.

ХIаьта, нагахьа санна палачаш хIанз а тIехьа сийлехьа бале, тIаккха цец сенна дуврга вай тахан мехка дуккха къиза зуламаши вIашкадетташ герзаш а долаш довнаши гIеттарах, шоаш баха моттигаш а юташ хаддаза нах удаш хиларах? Низаш делга, проблемаш къестаяра йола способ а йолаш, хIапзчул тIехьагIа а йIаьххача хана дусаргда вайна юкъе.

(«Экспресс» яха газет, 1990 ш., 27 декабрь).

ДИКАЧА НАХАХ

Хьинар дола саг

Дика чакхдаьккхад дIадаха шу производственни объединена чуйоагIача «Красный молот» завода коллективо.

ТIеххоачашъяьй цо товарни продукци арахецара план, лийрхIачул дукхагIа баьккхаб цIена пайда. ХIанз беррига халкъа боахам рынкага боалача хана Iалаьмате маьхе хIама да из. Цунца дувзаденна майрагIа хьеж завода коллектив кхоаненга.

Масала, лаьрхIа да укхаза акционерно - коммерчески банк хьае. Акцеш йохкаргья бохлошка, специалисташка, тIемеи къахьегамеи ветеранашка, кхыча предприятешка. Мишта аьттув баьннаб шичхо шу хьалха чIоагIгIа тIехьаюсаш хиннача коллектива, оалаш махиллара, нийсача новкъа яла?

Цу хаттара жоп лохаш № 7 йолча инструментальни цехе нийсвелар со. Эггара хьалха бIарг тIаэттар цу чу лостам хилара. Цахаддаш болх беш станокаш яле а, дика хьахозар уллув латтача цеха кулгахочо В. Баклина яхар:

— Сай новкъостех фу аргда аз? ЦаI санна берригаш а къахьегамеи технологически дисциплина чIоагIъяра тIехьа ба-кх уж. Масала, овсаре къахьегаш ва механически участка мастер Дурдиев Руслан Шамилевич. Ма кIант ва меттахь! Грозненски мехкдаьтта институт чакхъяьккхачул тIехьагIа венав из тха коллективе. Хов цунна наьха дегашка бода никъ лаха.

Хьайна лой, цох лаьца язде мегаргда хьона. Решта, бехк ма баккхалахь, сона бакъахьа хетар фрезеровщик Шидаев Руслан газета тIа ваьккхача. Хьажал, дIа латтача станокана юхе хьувзар из ва хьона.

Юстаро дIа а этта, Русланага а цо беча балхага а бIарг лехкар аз. Сих ца луш дора цо ше мел дер. Цхьабакъда, цун кулгашка хоалора дукхача шерашка Iоаяь говзал, низ. Цудухьа из балхах ваккха тоам ца хеташ дукха ха яьккхар аз. Са ираза, кастта делкъийга салаIа деза ха хьатIакхаьчар.

Юкъера школа чакхъяьккхача № 3 йолча профессионально-технически училище деша эттар Руслан. Из дар итт шу хьалха. ХIаьта цо мишта дийшад хьахьокхаш цхьа масал доаладергда аз: ПТУ чакхъяьккхачарна кхоалагIа разряд лу, хIаьта цунна йиълагIа разряд хьожайир экзаменационни комиссе.

— Болх кхаь бетта мара бе вIаштIехьа даланзар са цу хана, аьлар Руслана. — Эскара гIулакх де вагар со.

Селхан мара эскарера цIа ца веча санна, деррига дагадоагIаш дувц Шидаева ше малхбоалехьарча Германе даьккхача шин шерах, шийца цхьана гIулакх деш хиннача новкъостех, атта доацача бIухочун вахарах. Цига а эсала хиланзар Руслан — учебке деша ваьгIавеце а, цун хьинари говзали теркал а даь, сержанта звани елар цунна.

Эскарера цIавенача хана денз заводе фрезеровщикалла болх беш хьавоагIа Шидаев. Цо а цун новкъосташа а хьаер цхьа оатхал я — резецаш. Уж ца хилча ерригача предприяте болх соцаргбар. Долче, цар балхах тийша дукха да. Из кхета а деш, шоай декхараш ханнахьа кхоачаще гIерт фрезеровщикаш М. Магамадов, И. Сайтаев, М. Сайбатулов, шлифовщицаш В. Гришина, А. Келесникова, И. Фесенко, О. Гунько, А. Михайловский.

Царех дукхагIбараш шоай дийнахьара нормаш 120-130 процент кхоачашъеш хьабоагIа.

— Тха массане, дог уралоаттадер керттерча даькъе Руслан ва, — йоах цар.

— Хьажал мел тиша, ше юаргйола ха йиа яьнна я цехера оборудовани, мел дукха ха йоаю бийдал тоъаш ца хиларо, хIаьта а бIубенна къахьега, халонаш юхатоха новкъостал ду цо тхона.

Майрра ала йиш я, наьха тешам беннаб Русланах. Цудухьа цох ала эггара дIайхагIдола дешаш корадоагIа царна. Цу къамаьлашка ладувгIаш, аз кхетаду, сево новкъостал даьд завод тIехьаюсачара хьалъяккха. Керттерча даькъе из даьр Шидаев санна хьинар дола нах ба.

— ТIаккха рынкага даьлча, талхаргдий-те шун гIулакхаш? — хетт аз Русланага.

— ХIана талх уж? Тоалургда-кх! — велалу Шидаев. — Инициатива йолча сага а коллективана а эшар да из. Кхы а овсарегIа къахьегара тIабода никъ хьабелл цу гIулакхо.

М. КАРТОЕВ.

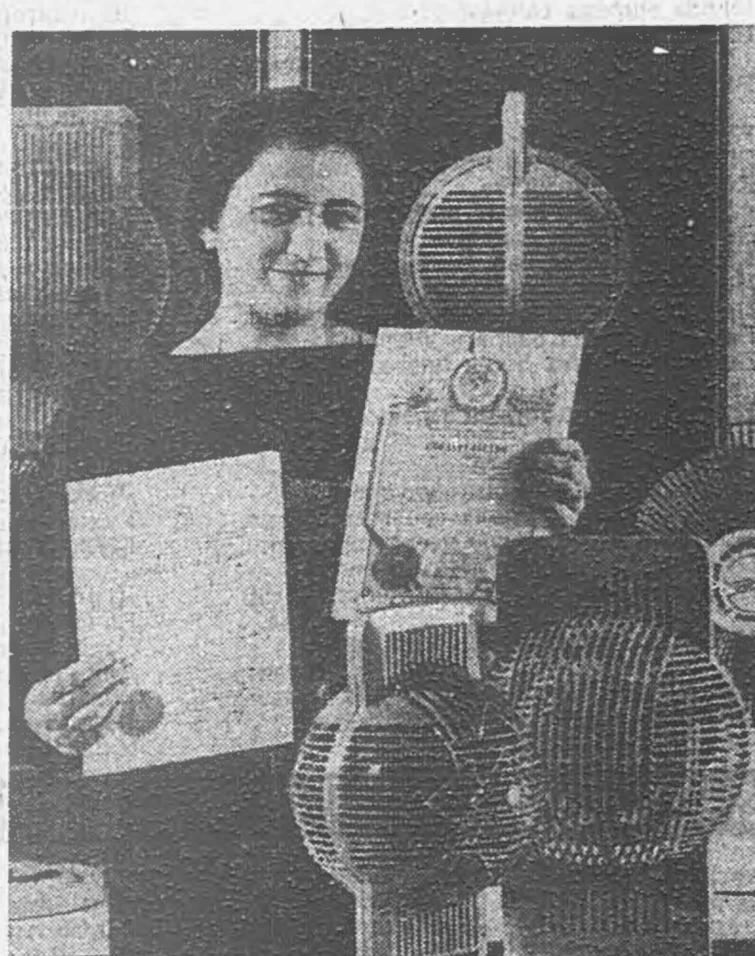

Азербайджански ССР. Фена йолча электроциркулятора керда опытни образец хьаьй Баку «Азерэлектромаш» яхача НПО. Цу приборо цIагIара фо дIоахду, шелду, тIунду, хоза хьаж йоагIаш хулийт, дарбан препараташ дIаюха йоаржаю. Сквознякех кхераш бараштa цу торо хулийт, фо дегIа тоам балаш хилийта, простудни лазар кхетар кхерам бац.

Эггара хьалхара цу изделей промышленни парти арахеца лерхI 1991 шера. Технически разработка автор-инженер В. Голышев.

СУРТА ТIА: Электроциркулятораш дIахьокхаш я лаборант Алиева Расмия.

Ф. ХАИРУЛИНА сурт

(ТАСС фотохроника).

М.-С. Динаев

ДАЬ ВАСКЕТ

ПОВЕСТЬ

(ДIахододар. Долалур 3, 5, 10 январе арадаьннача газеташ тIа).

...Иштта хетар кхыхабарашта а. Цудухьа, цхьаккха а водацар хIама йоацаш цIа. Хьакимашта ца ховш а дацар из. Цар а кеп увттайора, шоашта хIама ца гуш санна, Шоаш а ца кхухьаре, иштта «камаьрша» хургбацар уж а.

Уж деррига гIулакхаш, шоаш дешара мукъаболча хана леладора Вослане Феликсен. ХIаьта дешар дукха дар. Лекцеш, конспекташ, контрольни балхаш, экскурсеш, собранеш, кхыйола цхьацца мероприятеш. Уж дукха яр, йиица а ца валлал. Цу юкъе гIолла Ленина цIерагIча библиотеке а ухар Вослан. Цига, керттерча даькъе, ший къамах, цун историех лаьца литература лехар цо. ЧIоагIгIа гIад а водар, гIалгIай е нохчий бувцаш брошюрка, книжка, статья корайнча. Шийца леладеча блокнота тIа хьатIаяздора цо, шийна накъадаргда, аьнна, мел хетар, пайдане мел хетар. Цкъа цун бе дера 1912 шера Санкт-Петербурге арадаьнна инарала графа Ткачева яздаь книжка. Сома беттаргаш а йолаш дар из книжка. Доккха дацар. Цу книжка тIара «ГIалгIай», «Нохчий», аьнна, разделаш Iойийшача, чIоагIа гIадвахар Вослан. Ца тешаш, шозза а кхозза а Iодийшар цо уж дешаш. ЦIаьхха а цIаьхха а, яхар мо, книжка цIерага хьежар. Из мичахьа а малагIча шера а арадаьннад хьежар. Бехк а бацар Вослан селла цецвалар а гIадвахар а. ГIалгIаехи нохчехи лаьца наггахьа дош мара хазацар цу шерашка. Ара мел дувлача книжкаш тIара а, журналаш тIара а, газеташ тIара а дIаьхаяр гIалгIайи нохчийи цIераш, уж къамаш вIалла да а доацаш санна, вIалла лаьтта хила а ца хилча санна.

БIаь тума а совгIа а ахча дала кийча вар моллагIа гIалгIа а нохчо а, шоай меттала яздаь книжка нийсделча. Бе а дацар, фуннагIа дувцаш из дале а: Iалам, истори, математика. Эггара хьалха казахстански радио чура вайнахь мотт, вайнахьа ашараш хьахозача, белхар нохчий а гIалгIай а. «Кхыча къамий мотташ санна хоза бека йиш йолаш хиннаб-кх вай мотт а, вай ашараш а», — аьнна хетар царна.

Иштта яр цу хана лаьтта зама. Цудухьа, тамашъяцар Вослан селла гIадвахар, шийна гIалгIайн нохчийн бувмичара? Столицерча библиотекера! «Ер хилча, кхы а хила деза-кх укхаза вайнах бувцаш дола книжкаш», — аьнна хетар Вослана.

Нах дукха бацар дешархой зале. Царех юстара а ваьнна, деррига диц а денна, из книжка деша Iохайра из. КхоалагIча страница Iоюкъе кхаьчавар Вослан. ЦIаьхха шийна цхьа бIайха ала тIатехача санна цунна хийттача хана. ЦIийвелар из. Книжка тIа кулгаш дехкар цо, ше Iодийша йоазув къайладоаккхаш. ДIа - хьа хьежар, ма эхь да ер, наха гой-хьогI ер, яхаш, санна. Цхьабакъда, саг вацар Вослана юхе а из зувш а. Кулгаш дIададьхар цо книжка тIара. Цхьа юкъ яьккхар из Iодеша ца луш: цу тIара алапеш, дешаш, цхьа вIашкаувш, кхувсалуш, довш санна хетар цунна. БIаргех кулгаш а хьакха, дIахо деша волавелар Вослан. Во бувцар, во аьлча а, Iалаьмате во бувцар цу тIа гIалгIай а нохчий а. Ше яздер бакъхилара тешал деш, ше хиннача юртий а кхыча меттигий а цIераш йоахар графа инарала Ткачева. Акха, бIеха, цхьаккха а тешам боацаш нах ба уж, яхаш, яздора цо. Моза бувш санна мара хала дац царна моллагIа саг ве. Къоалаш деш ба берригаш а. ЧIоагIа бала бахь цар шоашта гонахьа дахача къамашка, цар говраш, доахан, жа лечкъадеш. Къаьстта во бувцар цу книжка тIа гIалгIай.

«Эхь-сий, гIулакх - эздел вIалла фуд ховш а дац уж оакхарий, — яхаш, яздора графа инарала дIахо. — Хьона корта бетта, мотт хьекха кийча ба, хьо, зIамига хинна а, хьаким волга хойя.

Владикавказе вода со, бийса а хинна, саца везаш нийсделлар цхьан гIалгIай юрта. Мочкъий - Юрт, яхаш яр цун цIи. Укх юртара дикагIа хьал - таро йола саг малав, аьнна, аз хьаттача, тхо долхача наькъа гаьна доацаш дагIача цIеношка вигар со. Эхь долаш хIама дар цу чурча фусамдаьща хьовзадаьр, бокъонца со малав шоашта дIахайча. ЦIеношка дIачу удаш, юха араудаш, цIогIарч детташ, наIараш етташ.

Цхьан цIагIа а ваьккха, тIаккха цхьаьккха цIагIа ваькхар со. Из дар цар хьашацIа. Из дар лохнио цIалг. Цхьан пен юхе латтар аьшка маьнги, метташи гIайбаши тIа а дадаш. Цу тIа хьалтеха боаллар бессаза баьнна кIувс. ГIалгIаша цох истинг оал. Вокха пена кхехе Iобилла уллар цхьаькха кIувса. Цу тIа оттадаь латтар ши ког бола лохига гIанд. Цу гIанда тIа Iохайтар со. Цхьаьккха гIанд а хьадайта, сона уллув Iохайра фусамхаш ше а. Осман яхаш яр цун цIи. НаIарах хьачувоаллача дIаэттар цун воI. Шийга аьннар, дас цIи яьккхар кхоачашдора цо. ГIумагIа чу детта хийи тази дена, кулгаш дилийтар цо соген ший даьген. ТIаккха йовлакх дена. йовлакх хьакхийтар кулгех, Iодаха хий дIадаькхар, герми хьекха. Когаш тIара Iояхийтар иккаш, когашка салаIийта хьайна, аьнна. Уж а ница, араваьлар Османа воI. Цу сахьте юхачувера, бе йоадхаш иккаш а йолаш. Уж цIенъяь, къегаш, лепаш яр. Къахийтар сона цох. Тенна, кхийна зIамига саг вар, цхьабакъда, чулатта саг санна хьувзар, сона тоам бе гIерташ. Дукха ха ялалехьа, со волча цIагIа хьачуваьлар цхьаькха ши къонах. Уж а са фусамдаь къонгаш бар, зIамагIбараш. Шоай воккхагIча вешийна уллув дIаайттар уж а. Цхьа дош алацар, йист хилацар, меттаза болаш санна латтар. Iоховшийта, хIана лоаттабу Iа уж, аз аьлча, царна-м хIама дергдацар, аьнна, кулг тессар Османа. ТIаккха са гIанда тIа гIайба биллар, аз безац яххаше, вагIаш кIаьдагIа хургья хьона, аьнна. Хьачудера даа хIама: дулх, хьалтIам, саьмарсаьхк теха берхIа. Со хIама диаь валлалца, са бага хьежаш, лаьш санна уралаьттар цун къонгаш. Даар дIайийцача, кулгаш дилийтар, тхьовра санна. ТIаккха керда шу тIадера: чIаьпилгаш, мерзаергаш, хьовла, модз, чай. Из а диаь, чай менна даьлча, юха а кулгаш дилийтар сога. Османа а дилар ший кулгаш. «Хьаьша лойя, пандар локхийтаргба вай, ловзар а оттадергда, мехкарий а боалабаь», аьлар цо цул тIехьагIа. Со вацар цу оакхарий пандари ловзари дезаш: хIанзе кIордадаьдар сона цар ду несал. Цул совгIа, кIаьдвенна а вар со. ХIама дезац, аьлар аз, оаш сога хIанз наб яйте.

Чехка цIагIара хIамаш дIа а яьха, мотт Iобиллар сона. Шоаш, са бийса дIаькъала а йийца, арабаьлар.

Iуйрийна а сийсара санна шу оттадир сона. ХIанз а лелар уж, Осман а, цун къонгаш а, цун сесаг а, йоI а, — уж сона юхе а байтанзар цар. — сона товр де гIерташ. Цар-м са иккех мотт хьакха а тарлора, сона из дезалга хайча. Селла эсала хьувзар уж. ЧIоагIа цецваьнна хьежар со царга. Тенна хIамаш я уж, юкъех ухкаш шера шалташ яр, цхьабакъда, цар леладеча гIулакхашка хьежача, хетар вIалла кура боацаш, цхьа кIезига, достама нах ба-кх ераш, аьнна. Массарел а чIоагIагIа цецваьккхар со цхьан хIамано. Ваха аьнна араваьнна, со говра тIа ховча хана. Османа къонгаша ше-ше хьалха вала гIерташ, тIа а бетталуш, хьалувцар са говра тIатуллача нувра лийта. Цул совгIа цхьаькха а дар: со накъаваккха вера Османа воккхагIвола ши воI, со дикка юрта гаьна валлалца...».

Ше Iодешар сов хала хеташ, духхьал велхача кхаьчавар Вослан. Къурдаш увттар къамарга, бIаргаш тIаьдадийрзадар. «Бехке дий, тхо, гIалгIай а нохчий а, СибрегIа Iадахьийтар, халкъий моастагIий да, аьнна, цIи тиллар, ер санна бIеха, харц хIамаш тхох яздаь хилча? — йоахар Вослана дагахьа. — Мехка эггара йоккхагIйолча библиотеке уллаш ма дий ер книжка, паргIатта хьаэца а деша а йиш йолаш. Дале хIаьта, кхы а хила деза-кх: укхаза укх тайпара книжкаш. ТIаккха уж дешараш малаш ба? Дика нах ба е во нах ба? Во дар аьлча, нах чехкагIа теш. Иштта я хIанзара зама. ХIама дацар, укх книжка тIа дувцар бакъдаларе. Деррига а харц да, харц. харц! Ер яздаь граф инарал вале а. Мел чIоагIа нохчийн гIалгIайн гоама хинна хила беза цунна. Вешта цунна-м, хетаргахьа, кхыдола къамаш а хинна хургда гоама. Иштта из ца хилча, дувцаргдарий цо селла во, гаьнарча Петербургера Кавказе а вена, шийна вIалла довзаш а доаца зIамига къамаш, цу къамий оамалаш, Iаьдалаш?..

ГIалгIай а нохчий а массаза а хиннаб хьаша мерза тIаэцаш, моллагIа из вале а. Ший къамах волчул везагIа лоархIаш хиннав кхыча къамахбар, гаьнагIара венар. Массаза а, шоаш мотт дIа ца тохаш, хьаьша лаьрхIа лоаттадаьд, лоатта а ду вайнаха цIагIара дикагIдола даар. Хьаша веча, ювш хиннай, цаI мара еца, котам, москал, Iотехх бувш хиннаб устагIа, кхыметтел уст а.

Дас дувцаш хезад Вослана. Вахаш - текъаш цхьа къе саг хиннав, йоах. Из волча хьоашалгIа венав цхьа вIаьхий саг. Шийга цIагIа дар Iооттадаьд фусамдас: сискали, тухи, хийн. Кхы хIама долаш хиннавац из. Шийна хьалхашка аьтта оагIорахьа истола тIа Iойиллай цо шалта, бетта чура а яьккха. Хьаьшо тур Iодиллад, хьа а даьккха. ХIама даа Iохайшаб уж. Истебаьлча, хьаьшо хьаттад, йоах: «Iа сайна сискали, тухи, хийн хьалхашка оттадар сенца дувзаденна да аз дика кхетаду. Хьай цIагIа дар, кхо ца деш, Iооттадаьд Iа. Бетта чура а яьккха, шалта а йиллар Iа хьайна хьалхашка Iо. Из фу маIан долаш дар хьа, дувцал сона?» — «Iа ма аллара, сай цIагIа дола даар, хIама кхо ца деш, хьона хьалхашка дера аз. Цхьабакъда, аз хьайна Iооттадаьча ялатах ца вашаш, сох бехкаш даха, беваха хьо веннаваларе, деша а дац хьона, из шалта теха хьа корта дIабохийтарг болаш вар со. Вешта, са а дар хьога де цхьа хаттар. Йист ца хулаш хьайна хьалхашка оттадаь даар дIадиар Iа. Цхьабакъда, сискалах мотт тохалехьа, хьадаьккха тур Iодиллар Iа шун тIа. Из фу маIан долаш, мишта кхетаде дезаш да хьа?» — «Аз, хьа коа се хьачувоаллаше а кхетадир, хьо рузкъа - боахама къе волга. Цхьабакъда, хьайга долаш дар, кхо ца деш, Iооттадир Iа сона. Цох аз хьона баркал а ях. Дала им-беркат ма эшалда хьа цIагIа. Цхьабакъда, бехк ма баккхалахь, кхы хьона дала хIама дац сога, къе-миска вах со, яхаш, хьо велха волавеннаваларе, укх сискалах дув ма буъ аз хьона, къорIа ма дий ер, тур теха хьа корта дIабахийтарг ма бар аз».

Иштта цу тайпара хIама дагадоха йишъярий, хьаьший лархIа, хьаьший сий де ца ховча наха! Из хIанз хоьш хиннадац граф а инарал а хинна волча Ткачев яхача цу дажала?!

ГIалгIай Iаьдал да, хьаша веча е хьаьший баьхкача, цIен тIара воккхагIвар цунца е царца зIамагIбараш, дезза гIулакх а деш, уралатташ.

ГIалгIай оамал я хьаьший шоай эггара дикагIа цIенагIа долча цIагIа чубоахаш, царна кIувс, гIайбаш кIала дохкаш, багIа аттагIа хургдолаш.

ГIалгIай оамал я, хьаьший иккаш, пезгаш, маьчеш юлаш, цIенъеш.

ГIалгIай оамал я хьаьшашта шоай цIагIара эггара дикагIа, мерзагIа дола даар хьалхашка дахьаш.

ГIалгIай оамал я, хьаша говра тIа ховча хана, говра дехьа а ваьлле, нувр ца карчийта, баьречоа тIаха аттагIа хургдолаш, гоаламаш йолчара дирст бе а елле лийта хьалоацаш.

ГIалгIай оамал я, хьаша дIаводача хана, из накъавоаккхаш.

Вослана дагавехар ший да Мухарбик, дагадехар, цкъа шоайцига цун хьаша Василий Степанович а вена, из говра тIа ховча хана, лийта хьа хIана лацанзар Iа, аьнна, дас шийна теха хинна тIоара. Шин - кхаь дийнахьа лийлар Вослан цу хана ший дайна раьза воацаш: шийна теха тIоара ца доагIаш техача санна хеташ. Цхьабакъда, хIанз... хIанз-м, дагахьа, баркал, йоахар цо, ший веннача даьна. ТIоара доагIаш техадар. Цхьабакъда, хIанз, хIанз мара бокъонца кхетаданзар Вослана цу тIоара маIан.

ХIаьта граф инарал Ткачев? Дукха ха-зама яьнна хургья из венна, дунен тIа воаца. Шийна дика а хьийга дIавахав из цхьан хана Мочкъий - Юртара гIалгIай фусамара. Шодаш а дийтта дIабахав, хьакхо санна, ше Iийнача моттиге. «Ховргдар-кх цо иштта бIеха хIамаш шоаех яздаьлга цунна гIулакх деш лаьттача гIалгIашта дIахайнадаларе, — аьнна хийтар Вослана. — Петербурге баха а. из хьа а леха, цунна бекхам ца бича Iергбацар уж». ГIалгIай чIоагIа дог-цIена, атта хIамах тешаш, дегIала боагIаш нах ба, цхьабакъда, тийшаболх шоашта бойя, из бицлургбац царна, шоаш дунен тIа мелйоаккхача хана.

Шийна хьалхашка улла книжка дийша валлалца, корта айбанзар Вослана. ТIеххьара оагIув Iочакх а яьккха, книжка хьавIашкадиллар цо. Дикка ха яьккхар, набара тар кхийттача санна йист ца хулаш вагIаш. «Фу аргда? Фу дергда? Мала волча гIоргва?», — уж уйлаш хьувзар цун керта чу.

Книжка дIа а денна, кхы сагага йист ца хулаш библиотекера ара а ваьнна, общежите чувера Вослан, Iо вижар, хIама ца дуаш, ше меца воллаше.

— Феликс чувеча, пенагахьа дIа а вийрза уллар из.

— Пхьор диадий Iа? — хьаттар Феликса.

Вослана жоп даланзар.

— Пхьор диадий Iа? — юха а хьаттар Феликса.

ТIаккха а Вослана шийна жоп ца делча, балам хьа а лаьца, оагавир цо из:

— Яьй, хьога лув со-м, делкъийна хIама диадий Iа, пхьор диадий Iа, хетт хьога?!

— Диадац, — цунгахьа хьавийрзар Вослан. ГIалгIайне хьежар цун бIаргаш, безаме дацар лер.

— Цамогаш-м хиннавац хьо?

— А.

— Хьадувцал хIаьта хиннар, — гIанд хьа а тетта, Вослана юхxе Iохайра Феликс. — Хьадувца, хьадувца, юха а ца гIерташ.

Вослана, маьиге йистте ура а хайна, дIадийцар деррига а, хIама къайла ца хьош. Юххера сецар из. Сатем эттар цIагIа.

(ДIахододар хургда).

РЕДАКЦЕ письмош ухийташ а телефонаца а дукхача наха дехар ду Зурабов Морхажа Махьмада дийцар, аьнна цIи дIаяха, гIалгIашта юкъе довзаш дола «Зоахалол» газета тIа кепатоха, яхаш.

Из хьашт долаш ба шоаш къона болча хана из хеза тахан гIаьхха шийсенна бола къоаной а царгара из хеза кагирхой а.

Из дехар кхоачашдеш редакце лаьрхIад «Зоахалол» газета тIа даккха. Из тIадолаш хьалха книжкаш ара-м дийннад, бакъда, царех книжка лаха тахан халла да, хIана аьлча, уж кIезига тиражаш йолаш хиннад. Царех тIеххьардар цIи хезза вовзаш хиннача гIалгIай йоазонхочо Осмиев Хьамзата оттадаь «ГIалгIай фольклор» яха книжка арадаьннад 1959 шера Нохч-ГIалгIай книжни издательстве. Цу тIара хьанийца да тахан оаха кепатоха «Зоахалол».

Зоахалол

Iа такханза Iаьхар мо, зIамига саг я хьо,
Доккхача хьаькъала да хьо хиннаяцар, аьнна,
Хьона бехк тIакхоачийтаргбац оаха.
Ховча хабар а дийца, ца ховча дош а дийца,
Дешах даьри а даь, оапех ахча а даь,
Хьа са Iехадергдолаш а дац тхо.
Юстара бола безами шин дага йола уйлеи,
Хьоца лелае дага тхона а ма дохалда,
Тхоца лелае дага хьона а ма дохалда.
ХIама тIехболча безамца хила деза вай.
ТIехболча безамца хилча,
Ингале оаркхилга чу улла улхий модз мо,
Безаме йоаккхаргья вай воаш мел йоаккха ха.
Хьайга дIадеш дола къамаьл,
КIоажамо эца сийг санна, дIаэца деза Iа,
Хи юхе гIум мо, дега чу дужо деза Iа,
Нанас леладу бер мо, дездаь лело деза Iа,
Дукха молхаш яь дегI а дайнад,
Дукха дийца дош а дайнад,
ДIаьхача дешал лоаца охка тол, яхаш а да.
Хьайга дIадеш дола къамаьл,
Сийдолча хьаькъалца дIаэцаш хила еза хьо,
ЧIоагIача кхетамца чIоагIдеш хила еза хьо,
Хьалъэца тоам бар — хьалъэца деза Iа.
Iодилла тоам бар — Iодилла деза Iа.

Эзделцеи, хьаькъалцеи, гIулакхацеи —
Кхаь тайпара уйла е еза Iа.
Бада ийкхача дикача дына мо,
Дог ураотта деза хьа,
Базар ехача мужгечун санна,
Къаьстта халла бос баха беза хьа.
Бийсан ха-зама яьлча,
Набара готьелча,
ДегIа денал а дехча,
Басараш тиш а делча,
Фу безам баа йоалл хьо укх дунен тIа?!

Ший хана доаца хIама,
Иис кхийтта ябакх мо, телха а да,
Бийсан ха-зама яхача хана хьо дагаехча,
Карахь кер санна, кер чухь ловза бIарззал майра дог,
Гаьн тIа кер мо, керахь цIувзоргдолаш ва ер.
ХьунагIа тешам байна цIе оакхарий санна,
ВIаши тешам байна хIана хьувз вай?
Черсий аьлашта юкъе водаш,
Черсий аьлий гIулакх Iомадеш ва хьона,
ГIаьбартой аьлашта юкъе водаш,
ГIаьбартой аьлий мотт Iомабеш ва хьона.
Черсий аьлашта юкъе байза беза корта
Сийдоацча тIема юкъе ваха байбергбоацаш ва хьона.
ГIаьбартхой аьлашта хеза цIи
ГIулакха гIалат ваьнна йожоргйоацаш ва хьона,
Цхьа доккхача хIамашка хьо дIакхача гIерте,
Совра пашмакх йийха гув-лакхе яьлча,
Михо—дарзо яххьал даькъаза я хьо,
ЦIе кIарх бийха сийнча баь тIа яьлча,
ЦIи яьнна бай баггал даькъаза я хьо.
Тирка чу ча яьлча уда кайра санна,
Водар, аьнна а, ма хеталда хьона,
ГIалий киназ техча лечкъа къуй санна,
Лачкъар, аьнна а, ма хеталда хьона.
Хьалхьежача хьона гу уж лакха лоамаш
Хьо бахьанце дохорг а долаш,
ДIахьежача хьона гу уж чергисхой рьагIеш
Хьо бахьанце кегорг а йолаш, —
Иштта хьо дага йоаллаш а ва ер.
Цу хьона гуча цу лакхача лоамарчий,
Лоамарчий цIогIарч оттача Iаьржача оарцанха,
Оарцанха духдувла шала шийла шовда
Эзар оаргамо а цIендеш, эдалах а детталуш,
Лаьтта а лешаш, лаьттара нийца из мала, аьлча,
Мала ца кхеташ хьай дегIа тийшаболх баь яла йоалл хьо.
Денах бийса а яь, бийсах ди а даь,
МассагIа бийса йодаяй укхо хьо бахьанце!
Хьо дагаехача дына шод етташ, ловза тIера волаш,
Ший новкъостий дагабехча, герзех каетташ, сагота а волаш,
Хьалхарча фесага сийрда бIарг а кхоабаш,
ТIехьарча оарцанга лаьгIа ла а дувгIаш,
Моцалла увгIа бертий санна, увгIа а увгIаш,
Шелалла цIувза цIе цогал санна, цIувза а цIувзаш,
МассагIа бийса йодаьй укхо хьо бахьан долаш!
Хотта санна еха Iаьржа бийса ена хьатIаэттача,
Шодакхажжал дына дIаьха ши лерг
Лохвенна хьежача бIарга ца гуча цу баьдеча бус,
Хьалхарча фесага сийрда бIарг а кхоабаш,
ТIехьарча оарцанга лаьгIа ла а дувгIаш,
Чухь гур-гур а яхаш, тIехь талгIеш а етташ
ДоагIа из бIасийна Тирк чхаппе теда а тедаш,
Хьалхарча тIаьнашца наькъа тай а лохаш,
ТIехьарча гIогIашца берза йорт а кхухьаш.
РаьгIа сийна кондар михо торкадича,
Кондарах къехка дой шоданца а чувхадеш,
РаьгIа сийна хьазилг лаллара гIеттача,
ТIехьа воагIа моастагIа ва, яхаш, герзех ка а етташ,
Дохк довкъашка даьлча довкъашка вувлаш,
Гила берзо санна, уж довкъаш тедаш,
Дохк берашка даьлча берашка вувлаш,
ГIазкхий гIалашка гIолла дехьа а вувлаш,
ГIура гIалашка гIолла сехьа а доахаш
Латтача моттиге, бIийгаш мо, хьаллелхаш дола
ЯрхIех даьжа уж аьлий цIена дой,
Хьакхувлаш дохка а дохкаш,
Цу доех ийдаь шовзткъа тума ахча
Хьо морча йоIа Iодехкаргдолаш а ва ер.
Баламаш детташ утамаш а кагдеш,
Бийнаш детташ загалаш а дIаухийташ,
Вокхача аьлан корта вожара а бетташ,
ЗIамигача аьлан ностараш загалашта а йогIаш,
Тиркал дехьара хьатIахьожаш —
Тиркал сехьара бараша фу лело а хьожаш,
Тиркал сехьара дIатIахьежача —
Тиркал дехьара бараша фу лело а ховш,
Укх дунен йиъ мийинге ла а дувгIаш,
Балкхане-Басхане юкъе вижар-гIаттар а долаш,
Додачунга—доагIачунга бIарг а лувцаш
Асаро бос кхухьа тоалла гIа санна,
Майралла бос а кхухьаш,
Хьаттара гобаьча човкаша санна,
Дуненна гобаьча гоавар моастагIчо
Сийнча СибарегIа вахийтача,
— Iаьржа мозий керчача майдана ара
Керча венавац со укхаза, — яхаш,
Ший дега куралла цига а ца соцаш,
Цигара а цIаухаш,
Дакъах мух беча негIий ара саце ди-бийса а доаккхаш,
ДегIах йоалла оамал иштта йолаш а ва хьона ер,
Цу Тиркал дехьа латар а долаш,
Тиркал сехьа вахар а долаш,
Маша хьаржакъий мотт а болаш,
Илдара хьаржакъий Iы а долаш,
Лом цIайзача бус цIи а тилла,
Борз ехкача бус баба а ехка,
Болата бос а болаш, берза дог а долаш,
ВоагIаш вола хьаша везаш чу а эцаш,
Водаш вола хьаша маьрша накъа а воаккхаш, —
Иштта саг а ва хьона ер, хьанехк.
Оаккхашхой кхалашха яьннача черсий кхала санна,
Хьа хаьда тIа-маже а хеташ,
Сийдолаш бола хьаьший чулестача ялцIен ниI
Iа цIена лелаяр дог а доахаш,
Хьо шийна йига безам болаш ва ер.
Ворда алачаш юсача дийнахь,
Къонахий тоабаш къестача дийнахь,
Исташта майрилгаш боадийсача дийнахь,
Уж дика дой дIаухача дийнахь,
ВорхI бIаь йолаш йола из черсий рема
Иткъача шокарца, бIаьхача гIуркхаца
ДIа-хьай а лехкаш, мерзий карсаш тессаш,
Черсий дой лийца турпала пхьарсаш
Харц даьннача дийнахь
Хьона тIагIолла дIаухийтаргдолаш а ва ер.
АргIанца чIуг етта цIе цогал санна,
Хьа букъа тIа кIес детта бора готтача новкъа,
Шиъ лала а латташ, цхьоннена тIа а вагIаш,
Шелбенна шодакхаж бийнахь а лувцаш,
Шелденна пIелгаш Iанар тIа а хьувихаш,
Дарзо кIур хьувзоча цу хьуна атагIашка,
Садайнача соца сийна оалхазар санна,
Цу хьуна атагIашка къажах мотт а бийя,
Огарах гIовге а йийя, ди-бийса доаккхаш,
Цу хьуна эрзе шелденна уж шийла герзаш,
Загалах хьалъохка хьайга аьлча,
Хьайга майрра хьалъохкалургдале
Цхьа майра уйла е еза Iа.
Болхарий тхьамада а волаш,
Iерий зIамагIа а волаш,
Ша беттача бус дой а кхувлаш,
Ды деттача бус шерч а кхувлаш,
Дикача шин истаро даьр воча наха дуаш санна,
МоастагIаша даьр дуа а дуаш,
МоастагIий малар а молаш,
Менна ваха а ца вахаш,
Виза хьал а ца хьовш,
Бийсан наб а йоацаш,
Ден сатем а боацаш,
Бийсан бIаргаш къерзадеш, —
Дына бIара а хьежаш, —
Иштта е дуне дIатотташ саг а ва хьона ер.
Къа деций хьа, са хилча са хиннадий а ца ховш,
Бийса хилча бийса хиннайий а ца ховш,
Набарах нух а хьекхадеш,
Сагалаша фоарт а юаш,
Тишача фелтех тIехбашке чакх а яьккхе уллача сага нийсъелча?
Йоаккхар юкъа а йоацаш,
Йиллар ха а йоацаш,
Боарза бIарахьежа нажа чурт санна,
Цхьа воча сага бIарахьежаш ягIаш хилча,
Къа деций хьа? Цо-ма,
Тура тIара нийца шод етташ санна,
Кхуврчар нийца хаьшк детташ,
ДегI мерцарг ма дий хьа.
Цига-м лорашка кхийла а ярг мичай хьо!
Кетара хьалхенаш текхаеш макха а боахаш,
Хаче гIонаш текхадеш новкъа нув а хьекхаш,
Ши бIорж текхаеш наькъа йистош а юаш,
Лоалахара бенача цу морза када тIа,
«Ани маршкаш, согахь хьахьокхалахь из», яхаш,
ДикагIа доккхал а доацаш,
Вонах эхь а доацаш, цу тIа хьувзарг волчоа
Дала хьарам йойла хьо,
Дына чехкало гаь тIа а воахаш,
Герзий дозало йоал тIа а воахаш,
Клубе мара са а ца къердаш,
Гостинце мара чай а ца молаш,
Ха йолча хана воагIаргва
Цхьабараша а яхаргда хьона,
Ха йоацача хана воагIаргва
ШоллагIбараша а яхаргда хьона,
Паччахь воагIаш мо мара,
Бус а дийнахь а хьо ура ягIе а,
Ер шоайцига воагIа ха малагIа я а ховргдац хьона...
Бийсанна дохк санна, дехка гIоа тIехьа,
Адама хьаж кхийтта аькха санна,
Саькх бувлача дына хувшаш,
ЖIалеша хьовзаяь зIый санна,
Ды кIагора ухийташ.
Кулла миркха санна,
Шода кIаьд сов куралла дIа а ухийташ,
Бийсан шийтта сахьат даьнначул тIехьагIа
Къу саг новкъост а волаш,
Эздий саг хьаша а волаш,
Ер тIавоагIаш хилча,
«Закъ», аьнна, корах шодакъаж техча,
Лотабаь кIерам санна,
Кийча хила еза хьо.
Иштта волча укханга —
Паччахьа почта тIа хошарг а доацаш,
Почта говраша озарг а доацаш,
Почта говрашта детта ланаш дото а долаш,
Царна детта хьастамаш дошо а долаш, —
Иштта волча укханга
Сийдолаш йолча почто кхухьаш дола салам-моаршал,
КIиранна юкъе доагIа пIаьраска санна,
Нагахьа Iа укханга дойташ хилча,
Ер вовзача саго тамаш ергйолаш а дац хьона...
Моцалла мел дуар саь пIендараш а долаш,
Хьогалла мел мер баьца тхир а долаш,
ЦIеналла даьри а дувхадеш,
Лелоргья хьо укхо.
кIажараш —
МаргIала пIелгашца хIаьта а ловзоргйолаш ма йий уж.
ДарзагIа делхаш догIа а долаш.
ДогIа санна етташ пулемет а йолаш,
Ди къувкъаш етташ йоккха топ а йолаш.
КIантий беха а боханза а болча хана,
ЦIаккха а вохаргвоацаш кIайт а ва хьона ер.
КIал тIарш а болаш, тIехь дарэ а долаш.
Хотта санна, еха Iаьржа бийса ена хьатIаэттача.
ЦаI ваххал мара боацача цу
Юкъ елла кортали а туллийтаргдац,
Лард теха маьчи а ювхийтаргьяц
(Шаккхе а во ши барзкъа а да!)...
Ди дIайхе болх а беш,
Бетта сердал никъ а кхухьаш,
Коаст тIера яьккхача
Боала мо накха а хинна,
Хомат дукха яьллача
Алчи мо фоарт а хинна —
Иштта цхьа во нах лелаш —
Даьре шарх а яхаш,
Пелаша заргI а яхаш,
КIайча гатаца дото ахча
Къоаго мара дезац хьа.
Кагийча берашца хьакхашта а вувлаш,
КIайча ахчанца ловза а вувлаш,
КIиранна юкъе доагIа пIаьраска санна.

Гуча ухаргволаш саг ва хьона ер.
Иштта ер шоайцига веча.
Хье укханна гIулакха тIаяхча,
ВIаши юхе латташ ши ног а болаш,
ДегIаца Iодаха ши кулг а долаш, —
Иштта латта еза хьо.
Хьайна гонахьа латтараш беле а,
Елаш а йоацаш,
Пенах букъ хьекхаш а йоацаш,
Нийсса уралатта еза хьо,
Дикача йиIий гIулакх да.
Бийсанна паргIата яьнна йоацаш,
Шийна кIал хIама тесса,
ДIа гарахьа ялар,
ХIаьта дун наб а из я.
Бийсан ха яха а яханза а йолча хана
Цхьа эзди хьаша веча,
Араяла кийча хургйолаш...
Хье йолча веча хьай хьаша
ГIаба техе ма воагIавелахь...
Хье юхьа тIа-хоза хиларах тамаш ма елахь —
Кхы дайнадеций хьона хоза йоалув?
Хьай бIаргашта бIара ма хьежалахь—
Кхы яйна еций хьона из раьгIа кока?
Хьай наьхка бIара ма хьежалахь —
Кхы дайнадеций хьона гIур-гIажа фуаш?
Хьай гIовна бIара ма хьежалахь —
Кхы дайнадеций хьона гIашлой тIий
Хьай царгашта бIара ма хьежалахь —
Кхы яйнаеций хьона Iаьхара уж царгаш?
Хьай яIанна бIара ма хьежалахь —
Кхы байнабеций хьона талгIешца гIажа къамарг?
Хьай болара бIара ма хьежалахь —
Кхы дайнадеций хьона боабашка болар?
Хьай басилга бIар ма хьежалахь —
Кхы байнабеций хьона оагIув цIийбенна каьлага Iаж?
Хьай белажа бIара ма хьежалахь —
Кхы яйнаеций хьона шера белаж?
Хьай юкъа бIара ма хьежалахь —
Кхы яйнаеций хьона йиткъа юкъ?
Хьай пхьарсашта бIара ма хьежалахь —
Кхы дайнадеций хьона турпала пхьарсаш?
Хьай кулгашта бIара ма хьежалахь —
Кхы дайнадеций хьона маргIала пIелгаш?
Хьай хьажанна бIара ма хьежалахь —
Кхы дайнадеций хьона хьалхьекха хьажа?
Хьай цIацкъамашта бIара ма хьежалахь —
Кхы дайнадеций хьона бIарга шера хеташ цIацкъам?
Хьай гиччага бIара ма хьежалахь —
Кхы дайнадеций хьона чIораках хьайза боабашка цIог?
Оашош мел дуъ безамца даа а диэ,
Мел ловзаду ловза а дийя,
Юхе биса тIадам хупI а аьле,
Ши шай мара деце, маларах а дехке,
Цхьа шаь мара деце, даарах а дехке,
ТIаккха шоашта цхьа сира говр а нийце,
Кога акха довла шоашта.
Ды йоргIа хилча — тIаьнашха ба оал акхар,
ИоI хоза хилча — кхахьпа я оал акхар,
Къонах майра хилча — Iовдала ва оал, —
Цхьаккха тац акхарна! —
Ший дего къоабал деш дола хIама дикагIа а да...
Совра пашмакхашца сийна бай а тедаш,
Пашмакхий ланашца из бай теIа а беш,
Iам тIа боабашко сана, борал тувжадеш,
Боабашка цIог санна, гиччиг хьувзадеш,
ТалгIеш тIа гIажа къамарг санна яIа а тувсаш,
Шовлакха чачакх царгашца а Iувшаш,
Бохкара чачакх пIелгашца а ловзаеш,
Цу хьаста керте хьо яха яьлча,
Гроамача хена тIа бож-гIирлиг мо,
Хьувваш, борз санна болча цу дына тIаваьнна,
ЖIалеша хьовзаяь зIый санна,
Ды кIагора а ухийташ,
Кулла миркха санна бола шода кIаьд
Сов куралла дIа а ухийташ,
Ша тIа кхесса дошо эппаз санна,
Хьоца цу хьаста керте увттаргволаш а ва ер.
Хьо лела никъ чиллаха листа ба,
Из лоацбергболаш а ма-в ер.
Хий Iаьржа а депа,
Шоана шиннена юкъе юкъ елча,
ХIаьта а дошо тIий тилла,
Хьона тIакхоачарг ма вар ер —
Селлара чIоагIа хьоца безам ма-б укхан.
Иззал дукха хье укханна езаш хилча,
КIезиг-дукха ер веза ца велча, хьайна а кхераме деций хьона?
Дукха Iийхача циско дахка лаьцабац, йоах, —
Дукха дувцаргдац вай.
Укхан оамалаш аз дIайийцай хьона, —
ГIулакхаш дувца делча дукха говргда вай.
Дуненахь ца биаь из мерза безам
Елча баа кхувргдац хьа.
Бада ийкхача дикача дыно мо,
Дог ураоттадийя,
Базар ехача, мужгечун мо,
Къаьстта халла босбахе,
Цхьа майра дош да тхона...

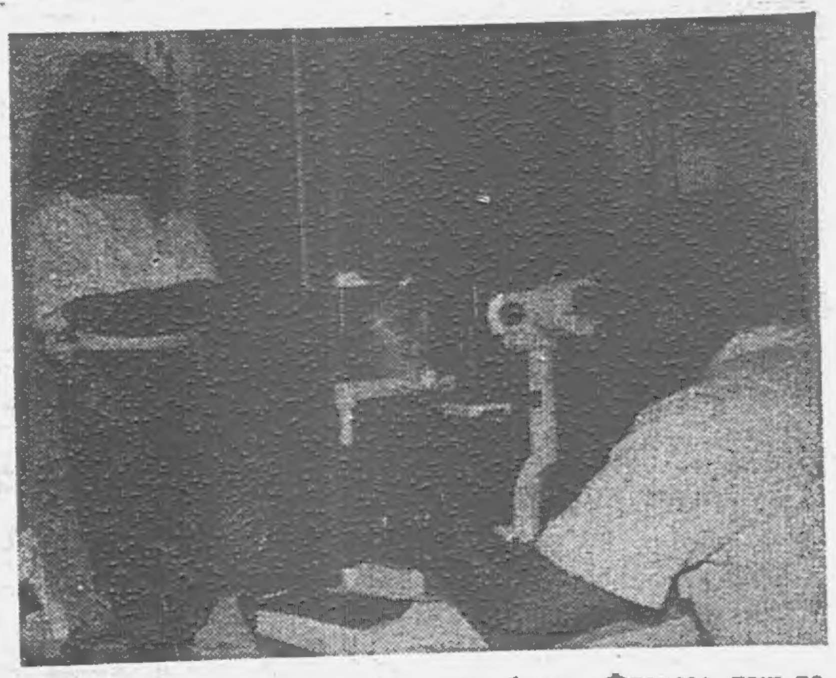

Толаме болх беш я кема тIара советски бIаргий клиника «Флокс». ХIанз из Ларнака яхача Кипрски форда флота цхьан пирсе сеца латт. Цу ше санна кхыдоацача теплоходах бола хоам дIакхестаб дуккхача европейски, африкански, азиатски мехкашка гIолла. БIарга са юхаметтаоттаде ловш бола эзараш нах ух самолеташца, кемашца, лаьтта гIолла лелача транспортаца цу зIамигача Кипрски курортни городе. Укхаза «Флокса» тIа советски специалисташа - офтальмологаша кхоачашду шоай тамашийна гIулакхаш. Алхха шин бетта «Флокса» деш дола дарба дIакхаьчад ерригача континенташкарча эзараш болча гражданашка. Цу даькъе США-рея Австралерен бараш а болаш. Операци яьчул тIехьагIа бIаьш наха сердал бIаргаяйнай кердача бIаргашца.

СУРТА ТIА: унахой тIаэцаш ба советски специалисташ - офтальмологаш.

М. МАШКОВА сурт. (ТАСС).

Редактор
С. И. ЧАХКИЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

12 ЯНВАРЬ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — «Последний лист календаря». Концерт.
7.00 — Мультфильм.
7.15 — Iуйрийнара развлекательни программа.
7.45 — «Унахцlено».
8.15 — Массанена йола спорт.
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.00 — ТСН.
9.15 — «Николай Вавилов» яха художественни фильм. 6-гIа сери.
10.45 — «Только одна песня» Ю. Антонова иллеш.
11.25 — «Усть-Илимски акварелеш». Документальни фильм.«Выступает «Варабидза». Хонсю яхача гIайрен тIара ансамбль (Япони).
12.15 — «Проповедь о милосердии». О проблемах инвалидов в СССР и Финляндии. Документальни фильма премьера.
13.20 — Академически хора эрсий илли концерт.
14.00 — Премьера научно-популярного фильма «Ландшафты земли». 1-ра сери. «Пустыни».
15.00 — ТСН.
15.15 — «Политически диалогаш». «Бакъдар вайца да». Документальни фильма премьера.
16.10 — М. Горьке цIерагIча киностуде 75 шу дизарца. «ТIаккха аз аьлар-ак». Художественни фильм.
17.25 — Мультфильмаш.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Я. Фрида фильмаш. «Летучая мышь». 1, 2-гIеи сереш.
21.00 — Ха.
21.45 — «Любовь с первого взгляда». Развлекательни программа. 1-гIа передача.
22.25 — «Парнасага бода никъ». Дунен халкъашта юкъерча ТВ фестивала Гала-концерт. Перерыв йолча хана (00.25) — ТСН.
2.10 — «Приморский бульвар». Художественни фильм. 1-ра сери.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.20 — Документальни фильма премьера. «Цирка артист» а «Тахани хIара сайрани».
9.00 — «Содружество» яха видеоканал.
9.10, 11.15, 13.30, 16.15 — Белоруссин ТВ Ди.
12.00 — СССР НГБ председателаца В. А. Крючковца вIашагIкхетар.
14.00 — Телемост Краснодар —Мурманск — Москва. «РСФСР Конституци проект ювц».
17.00 — «Дезал» яха телепрограмма.
18.00 — Мультфильм.
18.20 — Передачай программа.
18.25 — Музыкальни открыткаш.
18.30 «По Кабардино-Балкарии» яха телефильм.
18.50 — «Новые имена». Заключительный концерт телефестиваля самодеятельной песни.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Чемпионат мира по гольфу. США-ра передача.
20.45 — В. А. Моцарт. Симфония № 15 соль-мажор.
21.00 — Ха (сурдопереводаца).
21.45 — А. А. Ахматовай вахарахи кхолламахи лаьца фильм. «Остался профиль, кем-то обведенный...».
22.50 — «Къаьна керда шу». Художественни фильм. 1, 2-гIеи сереш.

13 ЯНВАРЬ.

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — ТСН.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Iуррехьа.
10.00 — Даьхен ха тIа.
11.00 — Iуйрийнара развлекательни программа.
11.30 — Хьайбай дунен тIа.
12.30 — «В двух шагах от театра». Документальни фильм.
13.00 — Юртара сахьат.
14.00 — «Нижегородски матрешкаш». Документальни фильм.
14.30 — Музыкальни киоск.
15.00 — ТСН.
15.15 — «Веди» яха программа.
15.45 — Рок урок.
16.45 — «Елизе юхавар». Документальни фильм.
17.10 — КIиранден променад-концерт ЦТ-1.
18.55 — «Уолта Диснея гойт...».
19.45 — М. Горьке цIерагIча киностуде 75 шу дизарца. «Паччахьа—сай».
21.00 — Ха.
21.45 — «Любовь с первого взгляда». Развлекательни программа. 2-гIа передача.
22.15 — «Александр Шоу».
00.30 — ТСН.
00.45 — «Карпатские мотивы». Документальни фильм.
1.05 — Джазови сурт-сибат. «Каданс» яха ансамбль.
1.55 — «Приморский бульвар». Художественни фильм. 2-гIа сери.
13.00 — Юртара сахьат.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е дIаотта!
8.20 — IV Всероссийски конкурса халкъа инструменташ локхача доакъашхой концерт.
8.50 — «Зона затопления». Документальни фильм.
9.10 — Камчатски хоровой капелла концерт.
10.00 — «Вспоминая игры...». О проходивших в США в 1990 г. Играх Доброй воли.
11.00 — «Плюс одиннадцать». Российски телевидени программа.
14.30 — Мультфильмаш.
15.00 — Концертни студи Останкино яздархочунца В. Кожевниковаца вIашагIкхетар.
17.00 — Передачай программа.
17.02 — «Драга». Телефильм.
17.12 — Музыкальни открытка.
17.20 — «Синтар». (Ростов). Бераштa лаьрхIа передача (нохчий меттала).
18.00 — «Вовшех дагадовлий вай» (нохчий меттала).
19.45 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.00 — Футбол. Дунен халкъашта юкъера кагирхой вIашагIкхетар В. А. Гранаткин дагалаьца. Сборни ЧСФР — сборни СССР-1 (2-гIа тайм).
20.50 — ЗIамига концерт.
21.00 — Ха (сурдопереводаца).
21.45 — «Авторски телевидени». «Пресс-клуб».

14 ЯНВАРЬ

ОРШОТ

I ПРОГРАММА

6.30 — Iуйре (120+30).
9.30 — «Контакт». Экологически обозрени.
9.15 — «Спрут-4». Ялх сери долча художественни фильма премьера. 1-гIа сери (Итали, 1989 ш.).
11.00 — «Сказка на колесах». Мультфильм.
11.15 — «Образ» яха литературни передача.
12.00 — ТСН.
12.15 — Гитара локх М. Жирале (Аргентина).
15.00 — ТСН.
15.15 — М. Горьке цIерагIча киностуде 75 шу дизарца. Художественни фильм «Я научу вас мечтать (1984 ш.).
16.40 — Берий сахьат (немецки меттала урокаца).
17.40 — «Вехи». В. О. Ключевский. 150 шу дизара.
18.25 — Тхои экономикаи.
18.55 — «Контакт». Экономически обозрени.
19.15 — «Спрут-4». Художественни фильм. 1-гIа сери.
21.00 — Ха.
21.45 — П. И. Чайковски 100 романс.
22.00 — Спецвыпуск ТСН. «Персидский залив». Телепереличка. «Джидза — Багдад — Москва».
23.20 — России музыкальни аазбука.
00.30 — ТСН.
00.45 — «Хьалхара безам». Художественни фильм.
2.00 — Эстрадни вернисаж.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15, 9.25 — «Одною глиняною буквой». Научно-популярни фильм.
8.35, 9.45 — Природоведени. 2 класс.
8.55 — Итальянски язык.
10.05 — «В страну вулканов за зеленым голубем». Документальни фильм.
10.40 — Истори. 6 класс.
11.05 — Унахцlено.
11.35 — Хоккей. ДоттагIлен вIашагIкхетар. «Ванкувер кэнакс» (Канада) — ЦСКА. Канадера передача.
13.35 — «Гран-па». Художественни фильм.
15.00 — «Планета». Дунен халкъашта юкъера программа.
17.00 — Передачай программа.
17.05 — «Хьайга юха хьежаш». Документальни фильм.
17.25 — Молпром: проблемаши решенеши.
17.50 — Музыкальни открыткаш.
18.00 — Информационно-публицистически программа.
18.40 — Хоамаш.
18.45 — Хоккей. ДоттагIлен вIашагIкхетар. «Ванкувер кэнакс» (Канада) — ЦСКА. Перерыв йолча хана (20.05) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
21.00 — Ха (сурдопереводаца).
21.45 — «Без году неделя». Художественни фильм.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА. 12 ЯНВАРЬ

«С. М. Кирова цIерагIа парк» яха салаIара йола городской центр. 7.00. «Унахцlено» яха клуб. 9.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 9.00. Машинаца художественни догамаш де Iомалу курсаш. 9.00. Барзкъаш дахеи теген, плиссе, горфе е Iомалу курсаш.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 9.00. Барзкъаш дахеи теген Iомалу курсаш. 9.00. ТЮЗ. 9.00. Кулгаца машинаца догамаш де Iомалу курсаш. 10.00. «Флюгер» яха вокально-инструментальни ансамбль. 12.00. «ЦIагIарча медсестрай» курсаш. 15.00. «Меридиан» яха халкъа халхара ансамбль. 15.00. «Вахача моттигера дизайн» яха курсаш. 15.00. Очароване школа. 18.00. ДIалохк эстрадни оркестро.

Н. К. Крупска цIерагIа ДК. 10.00. «Пчеловод» яха клуб. 11.00. Технически кхоллама курсаш. 12.00. «Къаьна Керда шу» дездара хетаяь утренник. 14.00. Барзкъаш дахеи теген Iомалу курсаш. 15.00. Драматически кружок. 16.00. «... шерал тIехбаьннарашта» йола сайре. 18.00. «Унахцlено» яха клуб.

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 17.00. ДIалохк духовой оркестро. 17.00. Камерни хор. 18.00. «Радуга» яха халкъа халхара коллектив. 18.00. «Къона моделье» яха клуб.

«Оргтехника» яхача объединене ДК. 12.00. Къонабарий цIей. 15.00. ТЮЗ. 16.00. «Ритм» яха халхара ансамбль. 11.00. «Жаворонок» яха вокальни группа.

М. Горьке цIерагIа клуб. 9.00. Драматически кружок. 11.00. «Вахача моттигера дизайн» яха курсаш.

Газета 1973 шера еннай «Знак Почета» яха орден

«СВЕТ» Газета Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской Республики, Чечено-Ингушского рескома КПСС,

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттен деношка

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: идеологического — 22-53-12, 22-75-78; промышленности и транспорта — 22-75-81, 22-45-01; агропромышленного — 22-47-84, 22-90-66; культуры — 22-64-75; 22-54-04; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Заказ № 101.

«Грозненский рабочий» издательство типографи, Маяковска, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.